

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ เพื่อเป็นการทำความเข้าใจ และเชื่อมโยงไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. จิตสาธารณะ
 - 1.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
 - 1.2 ความหมายของจิตสาธารณะ
 - 1.3 ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ
 - 1.4 องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะของบุคคล
 - 1.5 รูปแบบของจิตสาธารณะ
 - 1.6 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
 - 2.1 เจตคติต่อจิตสาธารณะกับการมีจิตสาธารณะ
 - 2.2 การรับรู้ความสามารถของตนกับการมีจิตสาธารณะ
 - 2.3 การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัวกับการมีจิตสาธารณะ
 - 2.4 การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษากับการมีจิตสาธารณะ
 - 2.5 การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชนกับการมีจิตสาธารณะ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. จิตสาธารณะ

1.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

ในประเทศไทยเริ่มมีการกล่าวถึงจิตสาธารณะช่วงหลังพุทธศักราช 2500 คือช่วงเริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่เริ่มเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ก่อนหน้านั้นกิจกรรมการช่วยเหลือสังคมซึ่งเสริมงานบำบัตทุกข์บำรุงสุขของรัฐกระทำโดยสถาบันทางศาสนา มูลนิธิ ซึ่งจัดโดยเอกชนจัดตั้งช่วยเหลือคนในเชื้อชาติหรือจากภูมิภาคเดียวกัน เป็นลักษณะผู้ให้กับผู้รับ แต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ประชาชนที่มีฐานะ ยากจนเริ่มตระหนักถึงพลังของตนเองและสำนึกต่อสังคมของชนชั้นกลางถูกยกระดับสูงขึ้น

(วิภาพันธุ์ ก่อเกียรติเจริญ, 2544 : 103) และต่อมาการพัฒนาผู้เน้นคนเป็นศูนย์กลางในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และเริ่มส่งเสริมประชาคมจังหวัดให้เกิดขึ้นในทุกจังหวัด ควบคู่กับการเตรียมขยายประชาคมตำบล (ศรีประภา เพ็ชรมีศรี, 2543 : 208) เพราะผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พบว่า การพัฒนา เศรษฐกิจเพียงด้านเดียวไม่สามารถนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ การพัฒนาต้องควบคู่ไปด้วยกันทุกด้าน ซึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าปราศจากความร่วมมือของคนในชาติ จิตสาธารณะเป็น เรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดประชาสังคม จึงเป็นส่วนหนึ่งของ ทฤษฎีประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งแตกต่างจากซีกโลกตะวันตกที่มีการกล่าวถึงเรื่องนี้มาเป็น เวลายาวนาน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างของระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณีและ วัฒนธรรม โลกตะวันตกมีพื้นฐานการปกครองประเทศจากประชาชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน ในการแก้ไขปัญหาสังคม เน้นบทบาทของกลุ่มคน องค์กรนอกภาครัฐ แต่ในประเทศไทยเริ่มจาก การปกครองในระบบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างกะทันหัน โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมให้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนยึดติดกับระบอบเดิม คือต้องการ ผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในหลักสูตรการศึกษาแม้กล่าวถึงแต่หน้าที่พลเมือง แต่ไม่ได้ สอนสิทธิของพลเมือง ทำให้นักเรียนไม่รู้สิทธิของตนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นประเทศไทยจึงปกครองด้วยชนชั้นผู้นำ เมื่อเกิดวิกฤตต่างๆ ประชาชนคิดว่าเป็นหน้าที่ของ ผู้นำในการแก้ไขปัญหา เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีผู้แก้ปัญหาของประเทศเพียงกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ปัญหาทั้งหมดไม่สามารถแก้ไขได้ จิตสาธารณะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้พลเมืองสำนึกในสิทธิ และหน้าที่ โดยร่วมคิดและเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ให้ความสำคัญใน การพัฒนาคน ซึ่งกลไกที่จะทำให้พัฒนาคนได้นั้นคือ ระบบการศึกษามีการกล่าวถึงจิตสาธารณะ ในด้านการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กล่าวถึงการมีจิตสาธารณะ ไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยกล่าวไว้ในเรื่องของประชาสังคมและการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจาก แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และให้ความสำคัญต่อชุมชนเข้มแข็ง คือ การรวมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนฯ พร้อมทั้งสร้าง เครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามสอบผลการดำเนินงาน ตามแผนอย่างต่อเนื่อง สถานะด้านสังคมของประเทศปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤต ค่านิยมที่เป็นผลกระทบจากการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศ

ทั้งทางสื่อและ เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้ คุณธรรมและ จริยธรรมของคนไทยลดลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู ให้ ความรู้ ปลูกฝัง ศีลธรรมให้มีคุณภาพและจริยธรรมลดน้อยลง นำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้น วัตถุนิยมและ บริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น

ส่วนสถานะด้านชุมชนของประเทศมีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน การสร้าง เครือข่าย วิสาหกิจชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน ขณะที่ใน ด้าน วัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ น้อย ทั้ง ระบบคุณค่าของสังคมไทยในเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกัน และกันเริ่ม เสื่อมถอย วิสัยทัศน์และพันธกิจประเทศไทยตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 วิสัยทัศน์มุ่ง พัฒนาสู่สังคม อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำ ความรอบรู้ รู้เท่าทัน โลก ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบ บริหารจัดการประเทศที่มี ธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุขและอยู่ในประชาคม โลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี สำหรับพันธกิจมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ภายใต้แนวปฏิบัติของปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเห็นควรกำหนดพันธกิจของการพัฒนาประเทศ ด้านการพัฒนาระบบบริหาร จัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่มี องค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์ จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับ การเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบต่อ สาธารณะ มีการกระจายอำนาจและ กระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสู่ความ เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและ การใช้ทรัพยากร โดยมีวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งเพื่อสร้างโอกาส การเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมอย่าง ต่อเนื่อง พร้อมเน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคนให้มีคุณธรรม นำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจ ควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัย ตลอดชีวิต

1.2 ความหมายของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะในการศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งพฤติกรรม เชิงจริยธรรมเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่สังคมสนับสนุน เห็นชอบและต้องการให้สมาชิกใน สังคมแสดงออก จากการประมวลเอกสารพบว่า คำว่าจิตสาธารณะ เป็นคำใหม่ที่มีใช้เมื่อไม่นาน มา นี้ เมื่อวิเคราะห์จากความหมายอย่างง่ายว่า จิตสำนึกที่มีต่อสาธารณะ จึงทำการศึกษาแนวคิด ของคำ ว่า จิตสำนึก และสาธารณะ เรื่องของจิตสำนึกมีการศึกษาและค้นคว้ากันอย่างกว้างขวาง ทั้งในเชิง ปรัชญา จิตวิทยา สังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ซึ่งให้คำจำกัดความไว้หลากหลาย ดังนี้

แหวง ไต่จิราการ (2557) ได้กล่าวถึงจิตสาธารณะไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง

1. อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด จิตสำนึกที่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่บุคคล ส่งเสริม สนับสนุน สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะชนคนหมู่มาก

2.จิตสาธารณะ คือ การให้กำลังใจ ให้ความอบอุ่น ให้แรงบันดาลใจ แก่ผู้คนที่ในการต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคในชีวิตของตนเพื่อจะได้ดำรงตนอย่างปกติสุขให้สังคมชุมชน และเข้าร่วมในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่คนในวงกว้าง

3.จิตสาธารณะเป็นบทบาทในการลดทอนอำนาจของกิเลสตัณหาต่างๆ ที่จะเพิ่มความยึดมั่นถือมั่น ในเรื่องตัวกูของกู โลภะ โทสะ โมหะ

4.จิตสาธารณะ คือสังคมอุดมการณ์ หรือสภาพอันเป็นที่พึงปรารถนาร่วมกันของมนุษยชาติโดยรวม ซึ่งชาวพุทธมักจะเรียกว่า สังคมพระศรีอารีย์ มีความหมายคือ มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีการเบียดเบียนกัน มีความอุดมสมบูรณ์ในโภคทรัพย์ ทุกคนต่างมีจิตสำนึกที่สูงส่ง ไม่มีความเห็นแก่ตัวเหลืออยู่แม้แต่น้อยนิด ไม่ว่าในระดับปัจเจกชนหรือสังคมก็ตาม

ราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 325) ได้ให้ความหมายของ จิตสำนึก หมายถึง ภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย

ราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 1214) ได้ให้ความหมายของ “สาธารณะ” ว่าหมายถึงประชาชนทั่วไป เช่น สวนสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ บ่อน้ำสาธารณะ ทั่วไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 : 220) ได้ระบุไว้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน โดยผู้มีจิตสาธารณะคือมีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่เดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ฮาวเวิร์ด การ์ดเนอร์ แพลโดย วีรฐ มัชชะศิริานนท์ และเสาวลักษณ์ อัครทววิช (2551) กล่าวว่าถึง จิต 5 ประการ ประกอบด้วย จิตขานาญการ จิตสังเคราะห์ จิตสร้างสรรค์ จิตเคารพ และจิตจริยธรรม โดยให้ความหมายของจิตจริยธรรมไว้ว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญเชิงนามธรรมของบทบาทในหน้าที่การงานและบทบาทของการเป็นพลเมืองรวมทั้งการถือปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลายเพื่อให้เกิดผลงานที่ดีและเป็นผลเมืองที่ดี

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2550 : 10) บอกไว้ในข้อเขียนเรื่องจิตสาธารณะบนความเลื่อมล้ำ(สุดสัปดาห์ มติชน) ตอนหนึ่งว่า ถึงไม่เท่าเทียมกันเปะ ก็มีความเสมอภาคพอที่จะทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของ “สาธารณะ” เหมือนกัน

สุพจน์ ทRAYแก้ว (2546 : 50) จิตสำนึกต่อสังคม หรือ จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึงคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับ การมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา

สุดจิต นิमितกุล (2544 : 55) ให้ความหมายของ “จิตสำนึกสาธารณะ” คือจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2544 : 22) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณธรรมหรือข้อเรียกร้อง สำหรับส่วนรวม ในสภาพการณ์ที่เกิดความไม่ปกติสุข ความร่วมมือของพลเมืองในการกระทำเพื่อ บ้านเมือง

เกรียงศักดิ์ ศรีบริบูรณ์ (2543 : 17) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้กับผู้อื่น หรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542 : 14) ได้ให้ความหมายของ “จิตสาธารณะ” ว่าหมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ

สื่อพลัง (2542 : 3) จากบทความจิตสำนึกสาธารณะเส้นทางสู่ประชา กล่าวว่าจิตสาธารณะ (Public Consciousness) คำว่า “สาธารณะ” หมายถึง กิจสมบัติ สิ่งของ สถานที่ที่มีได้เป็นของปัจเจก บุคคลใด ทั้งยังอาจหมายถึงรวมถึงความเป็นส่วนรวมและสังคมได้อีกด้วย จิตสาธารณะมีความหมาย ในแง่ความเป็นพลเมืองผู้ตื่นรู้ ตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบที่จะสร้างสรรค์สังคมส่วนรวม ของคนสามัญ พลเมืองที่รู้จักเรียกร้องการมีส่วนร่วมและต้องการที่จะจัดการดูแลกำหนดชะตากรรม ของตนและชุมชน

ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี (2542 : 57) กล่าวว่า การมีจิตสำนึกสาธารณะ คือ มีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงถึงความสำคัญของสิ่งอันเป็นของที่ต้องใช้หรือมีผลกระทบร่วมกันในชุมชน เช่น ป่าไม้ ความสงบสุขของชุมชน

ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ (2542 : 3) คำว่า “สาธารณะ” ย่อมหมายถึง กิจ สมบัติ สิ่งของ สถานที่ ที่มีได้เป็นของปัจเจกบุคคลคนใด ทั้งยัง อาจหมายถึงรวมถึงความเป็นส่วนรวมและสังคมได้อีกด้วย ศัพท์ “สาธารณะ” จะถอดความจาก ภาษาอังกฤษร่วมสมัยเดียวกับ Democracy ที่กลายเป็น “ประชาธิปไตย” จิตสำนึกสาธารณะจึงเป็น ดอกผลของระบบการเมืองที่เปิดกว้าง โครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์แก่ทุกส่วน และสังคม วัฒนธรรมอันก่อร่างสร้างสมมานาน

Oslan, Blekher, and Chesnolaca (2000) กล่าวว่า “จิตสำนึกสาธารณะ” คือสิ่งที่เกิดจาก จิตสำนึกของแต่ละบุคคล ก่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจในการกระทำ โดยใช้ ประสพการณ์และ พยายามผลักดันให้เกิดผลที่ก่อให้เกิดประโยชน์ของส่วนรวม

Bratton (1994 อ้างถึงใน ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ, 2540 : 69) เสนอคำว่า “จิตสำนึกประชาสังคม” หมายถึง ความตื่นตัวของสังคมและการยอมรับในสาธารณะชนถึงความสำคัญขององค์คุณแห่งประชาสังคม โดยการเห็นความสำคัญและเคารพในคุณค่าของความคิดริเริ่มอิสระของ ปัจเจกบุคคลที่จะทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม โดยไม่อยู่ใต้อาณัติของอำนาจการเมืองที่เป็นทางการ และเน้นการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจในการสร้างสรรค์สังคม

Kraft (1992 : 1465-A) กล่าวว่า “จิตสำนึกทางสังคม” คือ ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ถึง ความไม่ยุติธรรม ให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของบุคคลอื่น และมี การกระทำเพื่อ เปลี่ยนแปลงสังคม

Jurgen, Habermas (1991 อ้างถึงใน อารีนา เลิศแสนพร, 2553 : 151) ได้กล่าวไว้ว่า จิตสาธารณะ (Public mind) หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “จิตสาธารณะ” คือ สิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็สาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแล และบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม

Sills (1972 : 567) กล่าวว่า สาธารณะเป็นความรู้สึกที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล

Nailon, Knott and Carhart (1957 : 4) ได้ให้ความหมายของสาธารณะไว้หลาย ประการ ดังนี้

1. เรื่องที่ประชาชนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ โดยรู้สึกเป็นเจ้าของหวงแหนชาติ หรือ สังคมส่วนรวม
2. สิ่งที่เปิดให้ใช้ หรือให้บุคคลทั่วไปมีส่วนร่วม โดยไม่ควบคุมการใช้หรือควบคุม บางส่วน เช่น สวนสาธารณะ
3. การเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้หรือเห็นการกระทำโดยทั่วกัน
4. การเข้า ร่วม หรือความเสียสละในการทำกิจกรรม
5. ผู้ที่มีความเป็นพลเมืองเป็นข้าราชการที่ทำงานเพื่อ ส่วนรวม หรือเป็นบุคคลที่เป็น ตัวแทนของประชาชน
6. ความเป็นสากล

จากความหมายของของจิตสาธารณะที่แตกต่างกันไปและมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคลที่รู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่มีประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม รวมทั้งคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วม ความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกันกับตนและลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา ร่วมกันกับคนในสังคม

1.3 ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ

ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2547 : 2-3) กล่าวว่า การเป็นผู้บริหารต้องมีสมบัติหลายประการ คุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งคือ การมีจิตสำนึกสาธารณะผู้บริหารควรเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม เอาสังคมเป็นตัวตั้งสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังศรัทธา หรือแม้แต่การเสียสละในเชิงวัตถุระดับหนึ่ง ถ้าผู้บริหารขาดจิตสำนึกสาธารณะจนกลายเป็นคนแก่ประโยชน์ส่วนตน จะ เกิดการเอาเปรียบองค์กร เห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่มและพวกพ้ององค์กรคงมีปัญหาอื่น ๆ ตามมา ในระดับชุมชน ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ชุมชนอ่อนแอขาดการพัฒนาเพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่จะทรุดโทรมลง
2. อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง
3. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองเห็นแต่ปัญหาของตนเป็นใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์กว่าเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากคนอื่น

ในระดับประเทศชาติถ้าบุคคลชาติจิตสำนึกสาธารณะ ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. วิกฤตการณ์ในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ไขปัญหามิได้ เกิดการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม
2. ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตราการใดออกมาใช้ก็จะได้ไม่ผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน
3. เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตน และพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

ในระดับโลก ถ้าบุคคลชาติจิตสำนึก จะทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบระหว่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาในระดับต่างๆ ดังนี้

1. เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรงมีคุณภาพในการทำลายสูงไว้ในครอบครอง เพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงคราม ในการตัดสินปัญหา
2. เกิดการก่อกวนแก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการได้เปรียบเกิดการก่อกวนแก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้าทำให้ประเทศที่ด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน
3. เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ หรือต่างท้องถิ่น มองชนชาติอื่นๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตน ดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร(2543 : 22-29) การที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบพึ่งพากัน คนในสังคม ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมชาติจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะมี ผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร แล้ว การชาติจิตสำนึกสาธารณะยังมีผลกระทบต่อชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก ดังนี้

ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไร ก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนาและยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง
2. อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง

3. ขาดศุนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์สิน กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

ในระดับชาติถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะแล้วจะทำให้เกิด

1. วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้งและแก้ปัญหาไม่ได้ อาทิ วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ สังคมขาดเสถียรภาพทางการเมือง การชุมนุมขับไล่รัฐบาลหรือผู้นำประเทศ
2. ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำ มาตราการใดออกมาใช้ก็จะได้ไม่ผล เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน
3. ประเทศชาติไร้เกียรติ ไร้ศักดิ์ศรี ทำให้ประชาชนในประเทศอื่นมองด้วยสายตาเหยียดหยาม ดูหมิ่นดูแคลนว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนา

ในระดับโลกถ้าบุคคลขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดการเอาัดเอาเปรียบระหว่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาในระดับต่างๆ ดังนี้

1. เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัว ประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอำนาจในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทาง สงครามในการตัดสินปัญหา

2. เกิดการก่อกวนแก่งแย่ง แข่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้า ทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน

3. เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์หรือต่างท้องถิ่น มองชนชาติอื่น เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีดีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ถูกดูถูกหรือเป็น ปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร (2543 : 22-29) กล่าวว่าคนที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูแบบการพึ่งพากัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กรแล้ว การขาดจิตสำนึกสาธารณะยังมีผลกระทบต่อชุมชน ระดับประเทศและระดับโลก ดังนี้

ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง
2. สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

ผลกระทบต่อครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง
2. การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว

ผลกระทบต่อระดับองค์กร ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. การแบ่งพังกแบ่งพวกภายในองค์กร

2. ความเห็นแก่ตัว แกร่งแย่งชิงดีชิงเด่น
3. การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว
4. องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

สมพงษ์ สิงหะพล (2542 : 16) กล่าวว่าจิตสำนึกเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคลและสิ่งเกิดขึ้นได้โดยการเรียนรู้ จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุดหรือหมดหายไปคนที่มีจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกนั้น และใช้จิตสำนึกของตนเพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่างๆ ตามมา เช่น บุคคลที่มีจิตสำนึกด้านระเบียบวินัย จะไม่ซบถผิดจรรยาบรรณ บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะไม่ขีดเขียนในสถานที่สาธารณะ และดวงเดือน พันธมนาวิน (2538 : 77) กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรม คุณธรรมว่าเด็กช่วงแรกเกิดจนถึง 10 ขวบเป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการรับการปลูกฝัง และส่งเสริมจริยธรรม และวัฒนธรรมเป็นอย่างดีเพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อนที่ตัดง่าย” ฉะนั้น การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย และโดยเฉพาะเหมาะสมกับพัฒนาการทางจิตใจของเด็กจะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มาก

ประเวศ วะสี (2541 : 20) จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง เป็นคุณค่าและจิตสำนึกเป็นจิตวิญญาณของ สังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม สังคมที่ไม่มีคุณค่าและจิตสำนึก ทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคมก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งจะช่วยให้ การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรมดี

Throne (1997 : 437) ระบบการศึกษาในปัจจุบันนอกจากสอนให้คนอ่านออกเขียนได้ กระบวนการเรียน การสอนยังเน้นการท่องจำมากกว่าให้รู้จักคิด ประกอบกับวัฒนธรรมไทยที่ได้รับการสั่งสอนจาก บรรพบุรุษให้เชื่อฟังตามผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองอบรม สั่งสอน เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชน ไม่พึ่งตนเอง ขาดการไตร่ตรอง ดังนั้นถ้านักศึกษาขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดผลด้านความเป็น พลเมือง นักศึกษาเป็นวัยที่มีการพัฒนาในทุกด้าน จิตสาธารณะจึงเป็นคุณธรรมประการสำคัญ ที่จะ ส่งเสริมทางด้านเจตคติของนักศึกษา ทำให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว มีความเป็นพลเมืองและเห็นความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เป็นแรงผลักดันในภาคพลเมือง ทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหว ไปในทิศทางตามความต้องการของพลเมือง ทำให้ประเทศขับเคลื่อนด้วยอำนาจประชาชน ซึ่งเป็น พื้นฐานของประชาธิปไตย ถ้า นักศึกษาขาดจิตสาธารณะจะไม่มีความเป็นพลเมือง เป็นเพียง ประชาชนที่ไม่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น จะเจริญเติบโตไปเป็น ประชาชนที่ไม่รู้จักการพึ่งตนเอง (Passive) รวมทั้งจิตใจคับแคบไม่ช่วยเหลือสังคม ขาดความ สามัคคี ไม่สามารถเรียนรู้ ทำงาน หรือดำรงชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดผลเสียทั้งในระดับสังคม ประเทศ และสังคมโลก

จากความสำคัญของการมีจิตสำนึกสาธารณะ สรุปได้ว่า จิตสำนึกสาธารณะไม่ใช่ว่าจะมีความสำคัญต่อบุคคลเท่านั้นแต่ยังหมายถึงทุกภาคส่วนทุกระดับของสังคม ดังนั้น ถ้าหากสามารถปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกด้านสาธารณะตั้งแต่วัยเด็กจะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มี

การใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้กับผู้อื่น และมีจิตสำนึกสาธารณะติดตัวไปเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จะเป็นบุคคลที่ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่ทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง และหากเป็นเช่นนี้ได้สังคมก็จะสามารถพัฒนาขึ้น

1.4 องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะของบุคคล

องค์ประกอบของจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสาธารณะนั้น มีการแบ่งองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งมีผู้แบ่งองค์ประกอบของจิตสาธารณะไว้ดังนี้

เจษฎา หนูรุ่ง (2551 : 4) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะจะต้องพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การใช้ หมายถึง ลักษณะ พฤติกรรมของนักเรียนในการใช้ของส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เกิด ความชำรุดเสียหาย โดยแสดงออก ดังนี้

1.1 ดูแลรักษาสิ่งของ เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ใน สภาพดี

1.2 ลักษณะของการใช้ ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

2. การถือเป็นที่หมาย ถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม ในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ โดยแสดงออก ดังนี้

2.1 ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด

2.2 รับผิดชอบต่อจะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแลสาธารณ

สมบัติของส่วนรวม

3. การเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออก ถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของ ส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น โดย แสดงออก ดังนี้

3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

3.2 แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ ของส่วนรวม

รัตนา ตั้งอมร (2529, อ้างถึงใน อ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2552 : 15) กล่าวถึงองค์ประกอบของการมี จิตสาธารณะไว้ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความคิด เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดที่เป็นส่วนของ การรู้หรือเกิดความรู้ของความเป็นหลัก เช่น การรับรู้ ความทรงจำ ความมีเหตุผลและ การใช้ปัญญา เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งจะ เป็นสิ่งกระตุ้นความคิดอีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของความสำนึก ที่รวมเอา ความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบ

3. องค์ประกอบทางการปฏิบัติหรือการกระทำ (Behavior) เป็นองค์ประกอบที่ ก่อให้เกิดแนวโน้มทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่ เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัย ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของจิตสาธารณะและคุณลักษณะทั่วไปของ บุคคลที่มีจิตสาธารณะข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะของการมีจิตสาธารณะเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อส่วนรวม ได้แก่
 - 1.1 การทำในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ส่วนรวม
 - 1.2 การช่วยเหลือรักษาสาธารณะสมบัติ
 - 1.3 การเคารพระเบียบ กฎหมาย กฎเกณฑ์ของสังคม
 - 1.4 การช่วยเหลือรักษาสภาพแวดล้อม
 - 1.5 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม
2. การร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาล้วนส่วนรวม ได้แก่
 - 2.1 การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
 - 2.2 การร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.3 การร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
 - 2.4 การร่วมรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม
3. การมีน้ำใจ ได้แก่
 - 3.1 การช่วยเหลือกันและกัน
 - 3.2 การให้กำลังใจ ไม่ซ้ำเติมผู้อื่น
 - 3.3 การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 3.4 การแบ่งปันและเสียสละ
 - 3.5 การไม่เอาเปรียบผู้อื่น

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547 : 3) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะ จะต้องพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังนี้

1. การหลีกเลี่ยง การใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของ ส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของ กลุ่ม และการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

2. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึด ครองของ ส่วนรมนั้นเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวม นั้น ซึ่งแบ่งนิยามออกเป็น 3 องค์ประกอบและ 6 ตัวชี้วัด ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม	1.1 การดูแลรักษา 1.2 ลักษณะของการใช้
2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล	2.1 การทำตามหน้าที่ที่ถูกกำหนด 2.2 การรับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม 2.3 การทำกิจที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นกิจที่หนึ่ง
3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง 3.2 แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

สิริมา ภัฏญโณนนตพงษ์ (2544 : 26-31) ได้กล่าวถึงจิตสาธารณะของเด็กในลักษณะของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ เป็นช่วงที่เรียกว่า ช่วงวัยพลังการเจริญเติบโตของงามสำหรับชีวิต แนวความคิดเหล่านี้เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการมองเห็นเด็กในทัศนะของการที่เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆ แตกต่างจากเด็กวัยอื่นๆ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ ดังนั้น หลักการปลูกฝัง เด็กวัยนี้ให้เรียนรู้เกิดการรักสิ่งแวดล้อม ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอาศัยสภาพการณ์ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับ การเรียนรู้จะทำให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้
2. กระบวนการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน คือ การให้ความรู้ การให้ความเข้าใจ การสร้างกรอบแนวคิด การสร้างเสริมทักษะ และการสร้างเสริมเจตคติ จากกระบวนการดังกล่าว จะต้องเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยในลักษณะของรูปธรรม และสร้างความเข้าใจ และความสำคัญของสิ่งแวดล้อมต่อตนเองและมนุษย์ แล้วสร้างกรอบแนวคิดให้เด็กรับรู้สิ่งแวดล้อมเป็นบริบท และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเสริมสร้างทักษะในการรักสิ่งแวดล้อม ต้องเกิดจากการจัดประสบการณ์ ต้องให้เด็กได้ปฏิบัติจริงและควบคู่กับการเสริมสร้างเจตคติที่ดี รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเห็นคุณค่า ประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่เห็นแก่ตัว เกิดความรู้สึกผิดถูกชอบชั่วดี ทำเป็นตัวอย่างที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544 : 6) ทำการศึกษาจิตสำนึกสาธารณะในบริบทประชาสังคมไทย เป็น การวิจัยเชิงพัฒนาการและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า คุณลักษณะของการมีจิตสำนึกสาธารณะประกอบด้วย

1. ความรัก ความเอื้ออาทร
2. ความเชื่อใจ
3. การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
4. การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. การมีปฏิสัมพันธ์ กันโดยใช้ความสามารถ เครือข่ายและการมีส่วนร่วม

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 130) ได้กล่าวการมีจิตสาธารณะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความช่างสังเกต ความไม่เห็นแก่ตัว และการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม

หลุทัย อาจปฐ (2544 : 46) ได้ใช้องค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลปี 1-4 ในสถานศึกษาพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาองค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะใน 6 ด้าน คือ

1. ด้านการตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน
2. ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
3. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี
4. ด้านการรับรู้ และความสามารถในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
5. ด้านการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสังคม
6. ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมในสังคม

ยุทธนา วรุณปิติ (2542 : 181-183) กล่าวถึงบุคคลที่มีจิตสาธารณะว่าต้องมีคุณลักษณะดังนี้

1. การทุ่มเทและอุทิศตน สิทธิของพลเมืองจะต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคล ไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนา สังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ ของประชาชน ประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่างๆ

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะ ปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือกลงเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกัน ไม่สนใจการเมือง ทำให้ ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เกิดข้อขัดแย้ง การยุติข้อขัดแย้ง โดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นผู้มีจิตสาธารณะต้องเป็นพลเมือง ในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทน ตระหนักว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้ ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย และหาวิธีอยู่ร่วมกับ ความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลใน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มาก ที่สุดเพื่อหาข้อยุติ สร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและผนึกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อ ส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐาน ให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง มหาวิทยาลัยไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้ ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่างๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ ใฝ่ใจผู้อื่นช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือสถาบันศาสนาและสื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

กรมวิชาการ (2540 : 27) ได้กล่าวไว้ในคู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ โดยได้ระบุเป้าหมายที่พึงประสงค์ จะให้เกิดในเด็กวัย 3-6 ปี ที่เกี่ยวข้องกับอนุรักษวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนตามระดับอายุ ดังนี้ คือ

วัย 3 – 4 ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวม

วัย 4 – 5 ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ รักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน

วัย 5 – 6 ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล (2540 : 12-14) ได้กล่าวถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งเรียกอีกคำหนึ่งว่า จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่ง ในสังคม ทำให้เกิดประชาสังคมคือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงชุมชนแห่งสำนึก (Consciousness Community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มี ความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้อง มองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็น ถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

2. ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไข เปลี่ยนแปลงสังคมได้ คือ การทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อ สาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคมไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาให้กับ ตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตน ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ของสังคม

3. ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลาย จึง จำ เป็นต้องสร้างขึ้นบนฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและความสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้นเงื่อนไขแห่งความรักสามานฉันท์จะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิด ความร่วมมืออย่างมีพลัง

4. การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน สำนึกสาธารณะนั้นเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้นต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกันตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง

5. การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางนำให้เกิดจิตสาธารณะ

ชาย โปธิสิตา (2540 : 46) ได้จัดองค์ประกอบของจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ 4 ด้าน

1. ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณสมบัติ
2. ด้านภาวะสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ
3. ด้านการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ
4. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ

1.5 รูปแบบของจิตสาธารณะ

รูปแบบของจิตสาธารณะหรือจิตสำนึกสาธารณะนั้น มีการแบ่งรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งแบ่งรูปแบบของจิตสำนึกไว้ ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล (2542 : 15-16) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่ามีอยู่ 3 ด้านหลักๆ คือ

1. จิตสำนึก เกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งเน้นปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตาม สภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานาน ตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้ว ซึ่งสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญ ในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทย ยังไม่ค่อยมีและขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้น โดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้าน สุขภาพ เป็นต้น

1.6 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมของพลเมือง ส่งเสริมทำให้สังคมเข้มแข็งมีศักยภาพในการแก้ไข ปัญหา เนื่องจากการมีพลเมืองตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ สังคม เชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและการรวมกลุ่ม ปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาที่

เกิดขึ้นตาม แนวทางที่ได้กำหนดไว้ จะทำให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพรับรู้สิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งสามารถอธิบายโดยใช้ทฤษฎีประชาสังคม ประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของบุคคลเชิง จิตวิทยาพัฒนาการและแนวทางของพระพุทธศาสนา การมีจิตสาธารณะเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยในชุมชน (วิรัตน์ คำศรีจันทร์, 2544 : 99) ก่อนเข้าศึกษาในสถานศึกษา นั้่นักเรียนย่อมมีลักษณะเฉพาะบุคคลซึ่งได้รับอิทธิพลจาก การอบรมของครอบครัวสถานศึกษา และกระบวนการทางสังคมจากบริเวณที่อยู่อาศัย เมื่อเข้า ศึกษาในสถานศึกษา วัฒนธรรมของสถาบันการศึกษา การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ครู จึงมี ผลต่อการรับรู้ ความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของนักเรียน โดยแสดงออกทางรูปแบบการ ดำเนินชีวิต เมื่อนักเรียนอยู่ในระดับชั้นที่สูงขึ้น ดังการศึกษาของ สบโชค พูลนวม พบว่า ความรับผิดชอบของผู้เรียนชั้นประถมตอนปลายและมีมัธยมศึกษาปี 2 มีความรับผิดชอบแตกต่างกัน โดยผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบสูงกว่า เช่นเดียวกับ การศึกษาของ แสงสุรีย์ คนศิลป์ ศึกษาเปรียบเทียบ ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองระหว่างผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผู้เรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูงกว่าผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นอกจากนั้นคุณธรรมของบุคคลจะสูงขึ้นตามพัฒนาการทางพุทธิปัญญา ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนเป็นตัวบ่งชี้ระดับความรู้ ความสามารถของผู้เรียนและแสดงถึงความสามารถทาง พุทธิปัญญา ดังการศึกษาของ Greenberger พบว่าผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม

โครงสร้างของโรงเรียนในแต่ละแห่งแตกต่างกันตามปรัชญา วัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ลักษณะการจัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมและนโยบายขององค์การ โรงเรียนที่มีขนาดเล็กรูปแบบการดำเนินชีวิตจะมีความแตกต่างกันน้อยแต่มีความซับซ้อนมาก โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่จะมีความแตกต่างระหว่างรูปแบบการดำเนินชีวิตมากแต่มีความซับซ้อนในแต่ละรูปแบบน้อย โรงเรียนที่มีนักเรียนมีเจตคติ ความสนใจ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกันและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมาก สังกัดของโรงเรียนจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อเจตคติและพฤติกรรมของบุคคล ในแต่ละพื้นที่มีกระบวนการทางสังคมที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลต่อการรับรู้และการมีจิตสาธารณะของบุคคล ในเขตที่มีความซับซ้อนของกระบวนการ ทางสังคมสูง เช่น กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางความเจริญ ทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วิถีชีวิตของคนเมืองจึงมีลักษณะที่เร่ร่อนแข่งขัน เกิดความแก่งแย่งและเห็นแก่ตัว ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกของบุคคลได้โดยไม่รู้ตัว (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร, 2543 : 13) จิตสาธารณะเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับบุคคลอื่น ความรู้สึกต้องการช่วยเหลือเพียงประการเดียวจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ กระบวนการเรียนรู้จึงมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหา บุคคลในสังคมต้องม้องค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ ผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วย ตนเองจะสนใจค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระจากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ทำให้มีคุณสมบัติเป็นผู้นำ นักคิด นักวิเคราะห์วิจารณ์ ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น จึงเป็นปัจจัย

ที่เอื้อต่อการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยภายในของบุคคลในการผลักดันให้เกิดพฤติกรรม

แนวคิดรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ณัฐยา ลือชาภิตติกุล (2546 : 3-4) กล่าวว่าการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมนั้น สามารถศึกษาได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทแรก เป็นสาเหตุภายนอกตัวบุคคล เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ส่วนอีกประเภทหนึ่งเป็นสาเหตุจากภายในตัวบุคคลที่เป็นลักษณะทางจิต เช่น เจตคติ บุคลิกภาพ การรับรู้ด้านต่างๆ เป็นต้น สำหรับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมเป็นแนวคิดรูปแบบหนึ่งที่ใช้ สำหรับศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ โดยเน้นความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะทางจิตที่เป็นสาเหตุภายในตัวบุคคลกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เป็นสาเหตุภายนอกตัวบุคคล ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ เพราะปัจจัยด้านบุคคลหรือปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่สามารถเป็นตัวบ่งชี้ พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้ เพราะพฤติกรรมเป็นผลจากการกระทำของกระบวนการต่อเนื่องของปฏิสัมพันธ์หลายทิศทาง หรือเป็นผลสะท้อนกลับระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่บุคคล เฝชิญอยู่

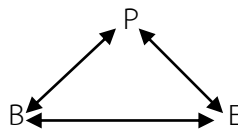
งามตา วนิทานนท์ (2540 : 5-6) กล่าวว่ากระบวนการปฏิสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตและมีความต่อเนื่อง (Dynamic Interaction) กล่าวคือเป็นกระบวนการร่วมกันระหว่างตัวแปรแทรกซ้อนของบุคคล ตัวแปรปฏิกริยา ของบุคคล และสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมของบุคคลที่อยู่ในโครงสร้างนั้น เพื่ออธิบายพัฒนาการ ของพฤติกรรมของบุคคลตลอดจนการคงไว้ซึ่งพฤติกรรมนั้นด้วย กระบวนการดังกล่าวอาจเกิด ภายในสถานการณ์ หรือเกิดในสถานการณ์หลายๆ สถานการณ์ที่แตกต่างกันก็ได้ เมื่อพิจารณา ปฏิสัมพันธ์ภายในสถานการณ์การกระทำตามสถานการณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันการกระทำตามสถานการณ์จะโน้มนำปัจเจกบุคคลให้มีการเลือกแปลผล และส่ง ต่อไปถึงกระบวนการในสถานการณ์ที่จะเป็นข้อมูลแก่บุคคลต่อไป ในทำนองเดียวกันก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมของคนอื่นๆ นั่นคือ บุคคลกับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมมีปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นพลวัต และมีความต่อเนื่องกัน ปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทั้ง 2 ร่วมกันส่งผลอย่างแยกกันไม่ได้ต่อพฤติกรรม ของบุคคลในโครงสร้างนั้น รูปแบบปฏิสัมพันธ์ (Interaction Model) มุ่งเน้นความสำคัญของ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจของบุคคล (สาเหตุภายใน) กับสถานการณ์ที่เขาประสบอยู่ (สาเหตุภายนอก) จัดเป็นรูปแบบที่พยายามอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์อย่างครอบคลุม มากที่สุด ในปัจจุบันการศึกษาทางจิตวิทยาได้มีการศึกษาปฏิสัมพันธ์ใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็น การศึกษาปฏิสัมพันธ์เชิงสถิติวิเคราะห์ (Mechanical Interaction) แบบ Two-way ANOVA ซึ่งเป็น การศึกษาอิทธิพลร่วมระหว่างลักษณะทางจิตของผู้กระทำ 1

ตัวแปรกับสถานการณ์ที่จะกระทำ 1 ตัวแปร ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของคะแนนพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งในบุคคล ส่วนลักษณะที่สองนั้นเป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจเดิมกับสถานการณ์ หรือ มีความไวต่อสถานการณ์ (Organismic Interaction) หมายถึง การศึกษาลักษณะทางจิตใจของบุคคล ที่แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือมีความไวต่อสถานการณ์ที่บุคคลเผชิญ เป็นปฏิสัมพันธ์ ระหว่างลักษณะจิตใจเดิมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ปฏิสัมพันธ์นี้เกิดภายในจิตใจของบุคคล ตัวอย่างเช่น การที่ประชาชนมีเจตคติที่ดีต่อการรักษาความสะอาดท้องถนน อาจเกิดจากการรณรงค์ ไม่ทิ้งขยะในท้องถนนของฝ่ายเทศบาล ผู้เรียนเกิดความวิตกกังวลสูงในสถานการณ์สอบวัดผล การเรียน หรือนักธุรกิจเกิดความรู้สึกเสี่ยงต่อการลงทุนเมื่ออยู่ในภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ เป็นต้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และอธิบายจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยใช้แนวคิดทฤษฎี ดังนี้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม จัดได้ว่าทฤษฎีนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนา เทคนิคการปรับพฤติกรรมในปัจจุบัน ทฤษฎีนี้พัฒนาโดย Albert Bandura (1986 : 24, อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยม สุภาชิต, 2539 : 47-48)

ตามแนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura นั้น เขาเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียว หากแต่มีปัจจัยส่วนบุคคลนั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะและสภาพแวดล้อม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม (B) สภาพแวดล้อม (E) และส่วนบุคคล (P)

ที่มา : สิทธิโชค วรรณสันติกุล, 2539 : 25

จากภาพที่ 1 จะเห็นว่าพฤติกรรมของมนุษย์ องค์ประกอบภายในมนุษย์และ สิ่งแวดล้อม จะมีอิทธิพลต่อกันและกัน

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาชิต (2539 : 49) ได้อธิบายปัจจัยที่กำหนดซึ่งกันและกันที่ละคู่ ดังนี้ คู่แรกระหว่าง P \longrightarrow B แสดงให้เห็นถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความรู้สึกและ การกระทำ การคาดหวัง ความเชื่อ การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เป้าหมายและความตั้งใจ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวกำหนดลักษณะและทิศทางของพฤติกรรม สิ่งที่บุคคลเชื่อหรือมีความรู้สึกสามารถ กำหนด ว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมเช่นใด การกำหนดซึ่งกันและกันของ E \longrightarrow P เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของบุคคลและ สภาพแวดล้อม ความคาดหวัง ความเชื่อ อารมณ์และความสามารถทางปัญญาของบุคคลนั้นจะ พัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยอิทธิพลของสังคม

สำหรับคู่ของ B → E เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม ในชีวิตประจำวันของคนเรา พฤติกรรมเปลี่ยนเนื่องใจสภาพแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันเงื่อนไขของ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปนั้น ก็ทำให้พฤติกรรมถูกเปลี่ยนไปด้วย สภาพแวดล้อมจะไม่มีอิทธิพล ใดๆ ต่อบุคคล จนกว่าจะมีพฤติกรรมบางอย่างเกิดขึ้นจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์จะเกิดขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงนั้นต้องขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบภายในของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมที่จะต้องมี อิทธิพลต่อกันและกันและทฤษฎี ดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการสนับสนุนในการตั้งตัวแปร อิสระปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว การสนับสนุนจากอาจารย์ และเพื่อน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และร่วมกับผู้อื่น

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (Tree Moral Theory) ดวงเดือน พันธุมนาวัน (2538 : 12-14) กล่าวว่า ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแสดงถึงสาเหตุของ พฤติกรรมของคนดีและคนเก่งว่า พฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง ทฤษฎีนี้สร้างจาก การสรุปผลการวิจัยในเรื่อง ดังกล่าวของเยาวชนและประชาชนไทยอายุ 6-60 ปี จำนวนหลายพันคน เป็นผลการวิจัยในประเทศไทยในช่วง 25 ปีนี้ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ ส่วนลำต้นและส่วนที่เป็นรากแก้ว ในส่วนแรกคือดอกและผล บนต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำดี ละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อ ส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรม ประเภทต่างๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ผลออกมาเป็น พฤติกรรมต่างๆ นำปรารภานัน มีสาเหตุอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ สาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้น ของต้นไม้ อันประกอบด้วยจิต ลักษณะ 5 ด้าน คือ

1. เหตุผลเชิงจริยธรรม
2. มุ่งอนาคตและ การควบคุมตนเอง
3. ความเชื่ออำนาจในตน
4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ
5. ศักดิ์คติ คุณธรรม และ ค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆ หรือสถานการณ์

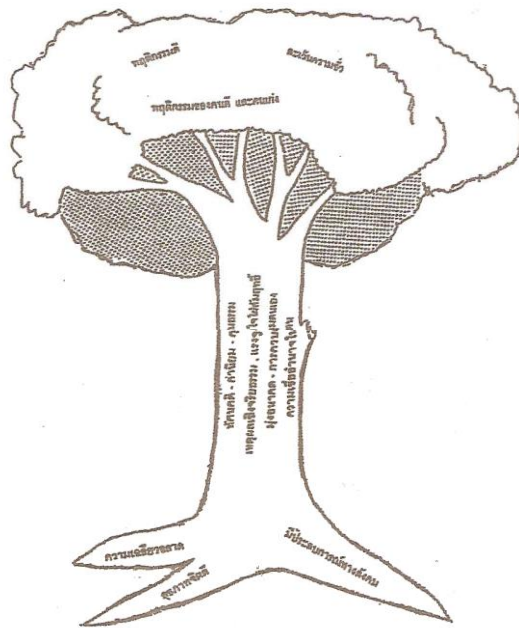
นั้นๆ)

ถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมชนิดใดจะต้องใช้จิต ลักษณะบางด้านหรือทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกัน จึงจะ ได้ผลดีที่สุด ส่วนที่สามของต้นไม้จริยธรรม คือรากแก้ว ซึ่งเป็นจิตลักษณะกลุ่มที่สองมี 3 ด้านคือ

1. สติปัญญา
2. ประสบการณ์ทางสังคม
3. สุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของ การพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของ ต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือบุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐาน ทางจิตใจ 3 ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับ อายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ ทั้ง 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ โดยที่จิต

ลักษณะทั้ง 5 นี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติถ้าบุคคลมี ความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าวและ อยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางสถานศึกษาและ ทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนี้บุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่นๆ ด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของ คนดีและคนแก่นั่นเอง นอกจากนี้ จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากแก้วนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกับ จิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบายและพัฒนาพฤติกรรมของคนดีและคนแก่ด้วย ดังกล่าว มาแล้ว

ภาพที่ 2 ทฤษฎีต้นไม้อัจริยธรรม และลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจที่นำไปสู่พฤติกรรมทางจริยธรรม

ที่มา : ดวงเดือน พันธุนาวิน (2538 : 13)

แต่เดิมนั้นทฤษฎีต้นไม้อัจริยธรรมได้แสดงถึงสาเหตุทางจิตใจที่ลำต้นเพียง 4 ประการ ที่เกี่ยวกับการที่บุคคลจะมีพฤติกรรมการทำดีละเว้นชั่วหรือที่เรียกว่า “พฤติกรรมเชิงจริยธรรม” แต่ต่อมาได้นำผลวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมทางด้านการงานอาชีพ และพฤติกรรมรักษาสุขภาพอนามัยมาประกอบด้วย จึงได้เพิ่มพฤติกรรมของคนแก่เข้าเป็นดอกผลรวมกับพฤติกรรมของคนดีและได้เพิ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นจิตลักษณะที่สำคัญของคนที่มีพฤติกรรมชนิดดังกล่าวข้างต้นเข้าที่ลำต้นของต้นไม้อัจริยธรรม รวมเป็น 5 ด้าน จึงทำให้ทฤษฎีต้นไม้อัจริยธรรมของ คนไทยมีลักษณะที่กว้างขวางครอบคลุมพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของคนไทยทางด้านที่สำคัญได้ ครบถ้วน (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2538 : 12-14)

เจษฎา หนูรุ่ง (2551 : 6-7) กล่าวว่า ทฤษฎีต้นไม้อัจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุนาวิน ซึ่งทฤษฎีนี้แสดงถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนแก่ว่าพฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทาง

จิตใจอะไรบ้าง ทฤษฎีนี้สร้างจากการสรุปผลการวิจัยของเยาวชนและประชาชนไทย อายุ 6-60 ปี จำนวนรวมหลายพันคน และจิตสาธณะถือว่าเป็นพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมา ถ้า นักเรียนมี จิตสาธณะสูงมากเท่าไร ก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมของคนดีเท่านั้น ทฤษฎีต้นไม้ จริยธรรม แสดงความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลระหว่างจิตลักษณะบางประการใน 8 ประการที่ ลำต้นและราก ของต้นไม้ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วนดังกล่าวข้างต้น ซึ่งส่วนที่ 1 คือดอก และผลไม้มือของ ต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำดีละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยัน ซ้นแข็งเพื่อ ส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่างๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของ พลเมืองดี พฤติกรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยัน ซ้นแข็ง จิตสาธณะจึงอยู่ใน ส่วนที่ 1 เพราะว่ามันศึกษามีจิตสาธณะสูงก็ถือว่าเป็น คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งใน ฐานะพลเมืองและพลโลก ตามมาตรฐานการศึกษา ของชาติ

โดยสรุป ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยนี้ แสดงความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผล ระหว่างจิตลักษณะ 8 ด้าน กับพฤติกรรมประเภทต่างๆ ประสบการณ์ทางสังคมเป็นปัจจัยที่ สำคัญ ต่อพัฒนาการทางจิตของบุคคล การที่บุคคลมีประสบการณ์ทางสังคมจะทำให้มีความ เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นและสามารถนำตนเองเข้าไปอยู่ในบทบาทของผู้อื่นได้ เรียกว่า ความสามารถในการสวมบทบาท (Role Taking) ซึ่งความสามารถในการสวมบทบาทมี ความสำคัญ ต่อการพัฒนาจริยธรรมมาก ประสบการณ์จากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นมาก จะทำ ให้บุคคลมี ความคิดเห็นที่กว้างขวาง ลึกซึ้งมองเห็นและเข้าใจบทบาทของตนเองและของผู้อื่นที่ อยู่ร่วมกับคน ในสังคมและความเข้าใจนี้เองจะเอื้ออำนวยให้บุคคลมีพัฒนาการทางจิตในระดับสูง ได้ การที่บุคคล ขาดประสบการณ์ทางสังคมและขาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้หรือสวมบทบาทอื่นๆ น้อยจะนำไปสู่ การปฏิเสธทางจิตต่อบทบาทที่ไม่คุ้นเคย คือการไม่ยอมรับ ไม่เข้าใจ ไม่ไว้วางใจ ซึ่งลักษณะ ดังกล่าวเท่ากับเป็นการปิดกั้นข่าวสาร และข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาทางจิตวิทยา และด้านสังคม ซึ่งย่อมรวมเอาพัฒนาการทางจริยธรรมทางการมุ่งอนาคต และทางการบรรลุ เอกลักษณะแห่งอิโก้ ของบุคคลเข้าไว้ด้วย ดังนั้นถ้าต้องการที่จะให้บุคคลมีพัฒนาการทางจิต จะต้องส่งเสริมให้บุคคลมี ประสบการณ์ทางสังคมกว้างขวาง และเหมาะสมกับอายุของบุคคลจึง จะทำให้บุคคลมีพัฒนาการ ทางจิตในระดับสูงได้

ทฤษฎีพัฒนาการเขาวนปัญญาของ Piaget

Piaget เป็นผู้แต่งข้อสอบเขาวนขึ้นเป็นครั้งแรก เขามีหน้าที่ทดสอบเด็กเพื่อจะหา ปทัสสถาน สำหรับเด็กแต่ละวัย Piaget พบว่าคำตอบของเด็กน่าสนใจมาก โดยเฉพาะคำตอบของ เด็กที่เขาวนวัย เพราะมักจะตอบผิด เมื่อเขาวิเคราะห์คำตอบก็พบว่าคำตอบของเด็กเล็กที่ต่างไป จากคำตอบของ เด็กโตเพราะมีความคิดที่ต่างกัน คุณภาพของคำตอบของเด็กที่วัยต่างกันมักจะ แตกต่างกัน แต่ไม่ ควรตัดสินว่าเด็กโตฉลาดกว่าเด็กเล็ก หรือคำตอบของเด็กเล็กผิด โดยมีทฤษฎี เกี่ยวกับเขาวนปัญญา ว่ามนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยการ จัดรวบรวมข้อมูล และ การปรับตัวแบบการชิมทราบ เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะ

ซึ่งทราบประสบการณ์ใหม่ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างของสติปัญญา จะเป็นการตีความหรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมตาม ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 Sensorimotor (แรกเกิด - 2 ขวบ) Piaget เป็นนักจิตวิทยาคนแรกที่ได้ศึกษา ระดับ เชาวน์ปัญญาของเด็กวัยนี้ไว้อย่างละเอียดจากการสังเกตบุตร 3 คน โดยทำบันทึกลงไว้และสรุปว่าวัยนี้ เป็นวัยที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย

ขั้นที่ 2 Preoperational (อายุ 18 เดือน - 7 ปี) เด็กก่อนเข้าโรงเรียนและวัยอนุบาล มีระดับ เชาวน์ปัญญาอยู่ในขั้นนี้ เด็กวัยนี้มีโครงสร้างของสติปัญญาที่จะใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุ สิ่งของที่อยู่ รอบๆ ตัวได้ หรือมีพัฒนาการทางด้านภาษา เด็กวัยนี้จะเริ่มด้วยการพูดเป็นประโยค และเรียนรู้คำ ต่างๆ เพิ่มขึ้น เด็กจะารู้จักคิด อย่างไรก็ตามความคิดของของเด็กวัยนี้ยังมีข้อจำกัดหลายอย่างเด็ก ก่อนเข้าโรงเรียนและวัยอนุบาล มีระดับเชาวน์ปัญญาอยู่ในขั้นนี้ เด็กวัยนี้มีโครงสร้างของสติปัญญา ที่จะใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุสิ่งของที่อยู่รอบๆ ตัวได้ หรือมีพัฒนาการทางด้านภาษา

ขั้นที่ 3 Concrete Operations (อายุ 7 - 11 ปี) พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิด ของเด็กวัยนี้แตกต่างกันกับเด็กในขั้น Preoperational มาก เด็กวัยนี้จะสามารถสร้างกฎเกณฑ์และ ตั้งกฎเกณฑ์ และแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ คือเด็กจะสามารถที่จะอ้างอิงด้วยเหตุผลและ ไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กวัยนี้สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลายๆ อย่าง และคิด ย้อนกลับได้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมและความสัมพันธ์ของตัวเลขก็เพิ่มมากขึ้น

ขั้นที่ 4 Formal Operations (อายุ 12 ปีขึ้นไป) พัฒนาการเชาวน์ปัญญาและความคิดเห็นของเด็กเป็นขั้นสุดยอด คือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กสิ้นสุดลง เด็กสามารถที่จะ คิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะคิดเป็นนักวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะ ตั้งสมมติฐานและทฤษฎีและเห็นว่าความจริงที่เห็นด้วยการรับรู้ไม่สำคัญเท่ากับการคิดถึงสิ่งที่ อาจเป็นไปได้ Piaget ได้สรุปว่า “เด็กวัยนี้เป็นผู้ที่คิดเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎี เกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับกับสิ่งที่ไม่มีตัวตน หรือสิ่งที่ เป็น นามธรรม”

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Lawrence Kohlberg

Lawrence Kohlberg ได้ศึกษาวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของ Piaget แต่ Lawrence Kohlberg ได้ปรับปรุงวิธีวิจัย การวิเคราะห์ผลรวมและได้วิจัยอย่างกว้างขวางในประเทศ อื่นที่มีวัฒนธรรมต่างไป วิธีการวิจัยจะสร้างสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรมที่ผู้ตอบยากที่จะ ตัดสินใจได้ว่า “ถูก” “ผิด” “ควรทำ” “ไม่ควรทำ” อย่างเด็ดขาด เพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย อย่าง การตอบจะขึ้นกับวัยของผู้ตอบเกี่ยวกับความเห็นใจในบทบาทของผู้แสดงพฤติกรรมในเรื่อง ค่านิยมความสำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ความยุติธรรมหรือหลักการที่ตนยึดถือให้คำจำกัดความของจริยธรรมว่าจริยธรรมเป็นความรู้ ความเข้าใจ

เกี่ยวกับความถูกผิด และเกิดขึ้น จากขบวนการทางความคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องอาศัยวุฒิภาวะทางปัญญา เชื่อว่าพัฒนาการทาง จริยธรรมเป็นผลจากการพัฒนาการของโครงสร้างทางความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม นอกจากนั้น ยังพบว่าส่วนมากการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กจะไม่ถึงขั้นสูงสุดในอายุ 10 ปี แต่จะ มีการพัฒนาขึ้นอีกหลายขั้นจากอายุ 11-25 ปี การใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำ อย่างใดอย่างหนึ่ง จะแสดงให้เห็นถึงความเจริญของจิตใจของบุคคล การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่ การเข้าใจยิ่งขึ้นตามลำดับของวุฒิภาวะทางปัญญา Lawrence Kohlberg ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิง จริยธรรมของเยาวชนอเมริกัน อายุ 10-16 ปี และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ชั้น ดังนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมมีทั้งหมด 6 ชั้นมีดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-Conventional Level) ระดับนี้เด็กจะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูหรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษ พฤติกรรม “ดี” คือพฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รางวัล พฤติกรรม “ไม่ดี” คือพฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับโทษ

โดยบุคคลจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์ซึ่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนเองกำหนดขึ้น จะตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมที่เป็นหลักต่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น จะพบในเด็ก 2-10 ปี แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 การถูกลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะยอม ทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อไม่ให้ตนถูกลงโทษ ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อ หลบหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เพราะกลัวความเจ็บปวด ยอมทำตามผู้ใหญ่เพราะมีอำนาจทางกายเหนือ ตน เขาอธิบายว่าในชั้นนี้เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องชี้ว่า พฤติกรรมของตน “ถูก” หรือ “ผิด” เป็นต้นว่า ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำ สิ่งนั้นอีก พฤติกรรมใดที่มีผลตามด้วยรางวัลหรือคำชมเด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก” และจะ ทำซ้ำอีกเพื่อหวังรางวัล

ชั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental Relativist Orientation) ใช้หลักการแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน บุคคลจะเลือกทำตามความพอใจของตนเอง โดยให้ ความสำคัญของการได้รับรางวัลตอบแทน ทั้งรางวัลที่เป็นวัตถุหรือการตอบแทนทางกาย วาจา และ ใจ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการผลประโยชน์ สิ่งตอบแทน รางวัลและสิ่งแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งตอบแทน เขาอธิบายว่าในชั้นนี้เด็กจะสนใจทำตามกฎ ข้อบังคับเพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง หรือทำดีเพราะอยากได้ของตอบแทน หรือ รางวัล ไม่ได้คิดถึงความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นพฤติกรรมของเด็กในชั้นนี้ทำเพื่อสนองความต้องการของตนเอง แต่มักจะ เป็นการแลกเปลี่ยนกับ คนอื่น เช่น ประโยค “ถ้าเธอทำให้ฉัน ฉันจะให้.....”

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) พัฒนาการจริยธรรม ระดับนี้ ผู้ทำถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็น สมาชิก เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดง พฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลตามที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่ง สำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม โดยบุคคลจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่ ตนเองอยู่ตามความคาดหวังของครอบครัวและสังคม โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น ขณะนั้นหรือ ภายหลังก็ตาม จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมโดยคำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น จะพบในวัยรุ่นอายุ 10 - 16 ปี แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม สำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal Concordance of “Good boy , nice girl” Orientation) บุคคลจะใช้หลักทำตามผู้อื่น เห็นชอบ ใช้ เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับโดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชอบและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็น ตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นเพื่อต้องการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดี พบในวัยรุ่นอายุ 10 - 15 ปี ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ การช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อทำให้เขา พอใจและยกย่องชมเชย ทำให้บุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน เขาอธิบายว่าพัฒนาการทางจริยธรรมชั้นนี้เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตาม มาตรฐานหรือความคาดหวังของบิดามารดาหรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึง พฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติดี เพราะเกรงว่าบิดามารดาจะเสียใจ

ชั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“Law-and-order” Orientation) จะใช้หลักทำตามหน้าที่ของสังคม โดยปฏิบัติตามระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด เรียนรู้การเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ปฏิบัติตาม หน้าที่ของสังคมเพื่อดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ในสังคม พบในอายุ 13 -16 ปี ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำ ตามหน้าที่ของสังคม โดยบุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม นั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้หรือคาดหวังไว้ เขาอธิบายว่าเหตุผลทาง จริยธรรมในชั้นนี้ ถือว่าสังคมจะอยู่ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยต้องมีกฎหมายและข้อบังคับ คนดี หรือคนที่มีพฤติกรรมถูกต้องคือคนที่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมาย ทุกคนควรเคารพ กฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณหรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post - Conventional Level) พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้ เป็นหลักจริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตาม การตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก กฎเกณฑ์ - กฎหมาย ควรจะตั้งบนหลักความยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับ ของสมาชิกของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ทำให้บุคคลตัดสินใจขัดแย้งของตนเองโดยใช้ความคิด ไตร่ตรองอาศัยค่านิยมที่ตนเชื่อและยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจจะปฏิบัติตามสิ่ง

ที่สำคัญ มากกว่าโดยมีกฎเกณฑ์ของตนเองซึ่งพัฒนามาจากกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นจริยธรรมที่เป็นที่ยอมรับ ทั่วไป โคลเบอร์ก แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำโดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองได้ เคารพการตัดสินใจที่จะกระทำด้วยตนเอง ไม่ถูกควบคุมจากบุคคลอื่น มีพฤติกรรมที่ถูกต้องตามค่านิยมของตนและมาตรฐานของสังคมถือว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลง ได้ โดยพิจารณาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก พบได้ในวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ ชั้นนี้ แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามมาตรฐานของสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ ส่วนตน โดยบุคคลเห็นความสำคัญของคนหมู่มากจึงไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัวผสมผสาน กับมาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม เขาอธิบายว่าชั้นนี้เน้นถึงความสำคัญ ของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกสมควรที่จะ ปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิของบุคคลก่อนที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรม ได้ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่าสิ่งไหนผิดและสิ่งไหนถูก ในชั้นนี้การ “ถูก” และ “ผิด” ขึ้นอยู่กับค่านิยมและความคิดเห็นของบุคคลแต่ละบุคคล แม้ว่าจะเห็นความสำคัญของสัญญาหรือ ข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่เปิดให้มีการแก้ไข โดยคำนึงถึงประโยชน์และสถานการณ์แวดล้อมใน ขณะนั้น

ชั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation) เป็นชั้นที่เลือก ตัดสินใจที่จะกระทำโดยยอมรับความคิดที่เป็นสากลของผู้เจริญแล้ว ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำ ตามหลักการคุณธรรมสากล โดยคำนึงความถูกต้องยุติธรรมยอมรับในคุณค่าของความ เป็นมนุษย์ มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ มีความยึดหยุ่นและยึดหลักจริยธรรมของตนอย่างมีสติ ด้วย ความยุติธรรมและคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน เคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ละอายและ เกรงกลัวต่อบาป พบในวัยผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญา เขาอธิบายว่าชั้นนี้เป็น หลักการ มาตรฐานจริยธรรมสากล เป็นหลักการเพื่อมนุษยธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและ เพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน ในชั้นนี้สิ่งที่ “ถูก” และ “ผิด” เป็นสิ่งที่ขึ้น มโนธรรมของแต่ละ บุคคลที่เลือกยึดถือ

2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ

การมีจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดตามธรรมชาติไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ แต่สภาพแวดล้อม ต่างๆ ในสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของพลเมือง ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิด จิตสาธารณะ ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบทั้งในลักษณะรูปธรรมและนามธรรมตลอดจนกระบวนการกิจกรรมต่างๆ ในสังคมที่จะส่งผลต่อการพัฒนาสำนึกสาธารณะของประชาชน มีผู้ที่ได้ศึกษาไว้ ดังนี้

Coopersmith (1984 อ้างถึงใน วิศัลย์ โฆษิตานนท์, 2550 : 35) พบว่าในปัจจัยที่มีผลต่อความสำคัญของบุคคล มี 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบภายในตนเอง หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคนที่ทำให้ความสำคัญของบุคคลแตกต่างกัน ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ (physical attributes) ความสามารถทั่วไป (general Ability) สมรรถภาพ (capacity) และผลงาน (performation) ภาวะทางอารมณ์ (affective states) ค่านิยมส่วนบุคคล (self-values) ความปรารถนา (aspiration) และเพศ (sex)

2. ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบภายนอก หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดจิตสำนึกในแต่ละคนแตกต่างกัน ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว โรงเรียนและการศึกษา สถานภาพทางสังคม กลุ่มเพื่อนนอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกอีก ดังนี้

2.1 สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อจิตสำนึกของบุคคล

2.2 กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น กระบวนการศึกษา กระบวนการทางสังคมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม พลเมืองจึงต้องมีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหา ความรู้ ต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ส่งสมผู้คนในสังคมอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนคือ การรับรู้ สนใจ ไตร่ตรอง ทดลอง การสร้างสำนึกจึงต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการประยุกต์ให้ เหมาะสมกับสภาพการณ์ เงื่อนไขและขั้นตอนต่างๆ จินตนาการเป็นพลังของมนุษย์ที่จะดำรงอยู่ ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี แต่จินตนาการอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ต้องอาศัยสติปัญญาความรู้ ในการแก้ปัญหาและกำหนดทิศทางข้างหน้า ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและ รวมกับผู้อื่น จึงสามารถไตร่ตรอง หาเหตุผล และทำความเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็จะเห็นความสำคัญ เกี่ยวกับเรื่องนั้นต่อไปและอาจนำไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่นๆ เช่น อาจนำมาสัมพันธ์กับชีวิตของตนเอง กับสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็น การใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ด้วยไม่ใช่เรียนรู้ไว้เพียงอย่างเดียว

2.3 การที่บุคคลในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนยากแก่ การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกัน (ชูชัย ศุภวงศ์, 2539 : 6)

ธเนศวร์ เจริญเมือง (2548 : 207) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในว่า โดยหลักแล้วพฤติกรรมหรือบทบาทของคนในสังคมมีผลมาจากบริบททางสังคมหรือปรากฏการณ์ทางภววิสัยซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก แต่ในขณะเดียวกันบทบาททางอัตวิสัยซึ่งเป็นปัจจัยภายในของแต่ละบุคคล ที่ยืนหยัดต่อสู้เอาชนะอุปสรรคต่างๆ สามารถก่อผลการเปลี่ยนแปลงต่อปัจจัยภววิสัยได้ จนกลายเป็นบรรทัดฐานของสังคมรุ่นหลังๆ ต่อมา และคนจะต่อสู้ดิ้นรนให้ชีวิตของตน ครอบครัวของตน และชุมชนของตนดีขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายในของบุคคลนั้น การหล่อหลอมและการผูกพันของครอบครัว ความเป็นมาและความเข้มแข็งของ

สมาชิกในชุมชน ทำเลที่ตั้งชุมชน ระบบการบริหารและการจัดการชุมชน บทบาทการนำตลอดจน นโยบายของรัฐและปัจจัยอื่นๆ จากภายนอก

พระไพศาล วิสาโล (2544 : 16) กล่าวถึงทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมซึ่งสร้าง กล่าวถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งว่าพฤติกรรมเหล่านี้เกิดจากสาเหตุทางจิตใจอะไร เชื่อว่าคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล ต้องประกอบด้วยสติปัญญา ประสบการณ์ และสุขภาพจิต ซึ่งเป็นส่วนรากแก้วของต้นไม้ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจทั้ง 3 ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุจึงจะมีความพร้อมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในส่วนของลำต้นคือ จิตลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรม มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติ คุณธรรมและค่านิยม ซึ่งแสดงออกทางดอกและผลของต้นไม้ คือ พฤติกรรมทำความดี ละเว้นความชั่ว การทำงานเพื่อส่วนรวม พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างแข็งขัน

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร (2543 : 13) ได้อธิบายว่า เมื่อพิจารณาลักษณะที่ก่อให้เกิดหรือการสร้างสำนึก จะเห็นได้ว่าสำนึกสาธารณะจะอยู่ภายใต้อิทธิพล เงื่อนไขและปัจจัยสิ่งแวดล้อมมากมาย ซึ่งแบ่งออกเป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคม เป็นภาวะที่ ลึกซึ้งกว่าภาวะทางกายภาพเพียงประการเดียว เป็นภาวะที่ได้อบรมกลมเกลียวและสะสมอยู่ในส่วน ของการรับรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่ม ตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ผู้สอน สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชนและส่วนที่กำกับ สำนึกของบุคคลคือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปสถานศึกษา ไปทำงาน ดูละคร ฟังผู้คนสนทนากัน รับรู้เหตุการณ์ บ้านเมืองขบถรณฝักการจรรยาที่แออัด

2. ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณา ตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติ ทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้ จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใดก็จะมีฝึกฝน และสร้างสมสำนึกเหล่านั้น

การเกิดจิตสำนึกไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือ ภายนอกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจาก ภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลแล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดย ธรรมชาติและมักไม่รู้ตัว แต่สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความจงใจเลือกสรร บุคคลระลึกรู้ ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายในและภายนอกเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกันการพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

อนุชาติ พวงสำลี (2543 : 14) จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมของพลเมือง การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลสามารถอธิบายได้ตามทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ เนื่องจากทฤษฎี

เหล่านี้เป็น การกำหนดคุณลักษณะของบุคคลในด้านความเข้าใจตนเอง สภาพแวดล้อม และคุณธรรมจริยธรรม ตามช่วงอายุ และสามารถอธิบายได้ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเสนอแนวคิดโดยรวม ดังนี้ ทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาการที่ได้รับจากการยอมรับและนำไปใช้อย่างแพร่หลายคือ ทฤษฎีพัฒนาการการรู้คิดของ Piaget เชื่อว่าพัฒนาการทางการรู้คิดจะพัฒนาอย่างเป็นลำดับจากการคิด ขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูง และคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาได้แบ่ง ขั้นจริยธรรมเป็น 4 ขั้น คือขั้นการเรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว ขั้นการคิดก่อน การปฏิบัติ ขั้นการคิดแบบรูปธรรม และขั้นการคิดแบบนามธรรมตามลำดับ การมีจิตสาธารณะจึงเป็นจริยธรรมในขั้นที่ 4 เนื่องจากพัฒนาการในขั้น ดังกล่าว ทำให้บุคคลมีความคิดกว้างขวางและลึกซึ้ง วิเคราะห์ผลดีและผลเสียจากการกระทำต่างๆ ได้ ต่อมา Kohlberg เสนอทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมซึ่งมีรากฐานจากทฤษฎีของ Piaget แต่ เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมมีความละเอียดอีกหลายขั้นตอน และแบ่งพัฒนาการเป็น 6 ขั้น ผู้ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นและหลังวัยรุ่นจะอยู่ในขั้นที่ 5 และ 6 คือ หลักการทำตามคำสั่ง (อายุ 16 ปีขึ้นไป) เป็นการให้ความสำคัญต่อคนหมู่มาก ไม่ทำให้ขัดต่อสิทธิของบุคคลอื่น สามารถควบคุมบังคับใจ ตนเองได้ และขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่) ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดแสดงถึงการมี ความรู้สึกสากล นอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตนและมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อ จุดมุ่งหมายในชีวิตอันเป็นอุดมคติอันยิ่งใหญ่ การมีจิตสาธารณะจึงเป็นคุณธรรมจริยธรรมในระดับ ขั้นที่ 5 และ 6 สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหิริโอตตปเปหรือความละอาย ต่อบาป เกรงกลัวต่อการทำความชั่วทั้งปวง รวมทั้งทศ 6 ศีล 5 และพรหมวิหาร 4

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะมีปัจจัยหลักอยู่ 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยภายใน หมายถึง คุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากจิตใจของบุคคล
2. ปัจจัยภายนอก หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีความสัมพันธ์ด้วย

ตัวเอง ซึ่งปัจจัยภายในและภายนอกจะส่งผลและมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันและส่งผลให้แก่บุคคลมีจิตสาธารณะแตกต่างกัน

2.1 เจตคติต่อจิตสาธารณะกับการมีจิตสาธารณะ

คำว่า “เจตคติ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Attitude” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Aptitudin” หรือ “Aptitudo” หมายถึงแนวโน้มและความพร้อมที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความหมายของเจตคติได้มีผู้นิยามไว้อย่างมากมาย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มหลักโดยอาศัยองค์ประกอบของเจตคติมี ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เชื่อว่าเจตคติเป็นเรื่องที่คงทนขององค์ประกอบที่ศูนย์รวมอยู่ที่หมายถึงหนึ่งเป็นความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก และแนวโน้มการกระทำซึ่งเป็นการกำหนดล่วงหน้าให้มีการกระทำต่อที่หมายนั้น กลุ่มนี้จึงได้แบ่งเจตคติออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก และแนวโน้มการกระทำ

กลุ่มที่ 2 เชื่อว่าเจตคติเป็นแนวโน้มที่บุคคลประเมินค่าสัญลักษณ์หรือที่หมายหรือแง่มุมของโลกของตนในทางดีหรือไม่ดี เป็นความชอบหรือไม่ชอบจึงได้แบ่งเจตคติออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัญญา และอารมณ์ความรู้สึก

กลุ่มที่ 3 เชื่อว่าเจตคติเป็นอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อที่หมายในทางสนับสนุนหรือต่อต้าน จึงได้แบ่งเจตคติออกเป็นองค์ประกอบเดียว คือ อารมณ์ความรู้สึก ซึ่งจะให้ความสำคัญกับความรู้สึกของบุคคลต่อการกระทำพฤติกรรม

ลักษณะของเจตคติ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. มีทิศทาง (Direction) กล่าวคือในองค์ประกอบทางความรู้คิดสามารถวัดได้ว่า บุคคลรู้ว่าสิ่งนั้นดีหรือเลว เป็นความรู้สึกประเมินค่าความสามารถวัดได้ว่าบุคคลรู้สึกชอบ พอใจหรือไม่ชอบไม่พอใจ มีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์ ส่วนองค์ประกอบทางด้านการพร้อมกระทำ สามารถวัดได้จากบุคคลพร้อมที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือเข้าใกล้ชิดหรือพร้อมจะทำลายขัดขวางสิ่งนั้น และ

2. มีปริมาณ (Magnitude) คือความเข้มข้นหรือปริมาณความรุนแรงของเจตคติที่มีต่อสิ่งนั้นไปในทางบวกหรือทางลบ บุคคลอาจมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งอย่างรุนแรงมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งเพียงเบาบาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของสิ่งนั้น หรือความเกี่ยวข้องของสิ่งนั้นกับบุคคล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดของกลุ่มที่แบ่งเจตคติออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนั้นเจตคติ (Attitude) เป็นเรื่องที่คงทนขององค์ประกอบที่ศูนย์รวมอยู่ที่หมายหนึ่งเป็นความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก และแนวโน้มการกระทำซึ่งเป็นการกำหนดล่วงหน้าให้มีการกระทำต่อที่หมายนั้น แบ่งเจตคติออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก และแนวโน้มการกระทำ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยสรุปว่า เจตคติต่อจิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ของนักเรียนเกี่ยวกับจิตสาธารณะอย่างมีทิศทางว่าชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจต่อจิตสาธารณะซึ่งความรู้สึกนี้เกิดขึ้นจากภายในจิตใจของบุคคลเป็นความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจต่อจิตสาธารณะ ด้านการกระทำต่างๆที่มีผลต่อส่วนรวม การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของส่วนรวม

2.2 การรับรู้ความสามารถของตนกับการมีจิตสาธารณะ

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีทฤษฎีพื้นฐานปรัชญามนุษยนิยม การประเมิน การสร้างความรู้ และ การแปรรูปแบบของข้อมูลของแต่ละบุคคล ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์สามารถทำความเข้าใจต่ออัตมโนทัศน์ เกี่ยวกับการกระทำสู่จุดมุ่งหมายของชีวิต โดยผ่านกระบวนการรับรู้และประสบการณ์ เชื่อใน ความสามารถของมนุษย์ในการระบุสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิต รับผิดชอบต่อ กระบวนการเรียนรู้และมีความสามารถในการประเมินผลการสร้างความรู้ของบุคคลจะเป็น การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่มีความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ การเรียนรู้เป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและกระบวนการต่อประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้สามารถพัฒนา ความรู้และทักษะจากสิ่งที่ค้นพบร่วมกับความเชื่อ ค่านิยม และ

ประสบการณ์ที่นำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของบุคคล มีการใช้คำจำกัดความที่แตกต่างกัน ดังนี้

Guglielmino (1977 : 32-35) ศึกษาความพร้อมในการเรียนรู้ และให้คำจำกัดความว่าเป็นลักษณะ ความพร้อมของบุคคลในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ 8 ประการ คือ เปิดโอกาส การเรียนรู้ มีอ้อมโนทัศน์ในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้แบบริเริ่มและอิสระ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน มีความรักในการเรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองอนาคตในแง่ดี และมีทักษะทางการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา

Knowles (1975 : 19) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลเริ่มด้วยตนเอง หรืออาศัย ความช่วยเหลือจากผู้อื่น ในการตัดสินใจว่าต้องการเรียนรู้อะไร ตั้งวัตถุประสงค์หาทรัพยากร สำหรับการเรียนรู้ เลือกรูปแบบการเรียนรู้และประเมินผลการเรียน

Skager (1978 : 116) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์ การเรียนรู้ ตลอดจนความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติ การประเมินผลของกิจกรรมการเรียน ทั้งในลักษณะที่เป็นเฉพาะบุคคลและในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มการเรียนรู้ที่ร่วมมือกัน

Griffin (1983 : 19-20) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นการเฉพาะของ บุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยมีเป้าหมายไปสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองและ ความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติและการประเมินผลการเรียนรู้

โดยสรุป การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลด้าน ความรู้ เจตคติ และทักษะความรู้ ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือ การศึกษาตาม ความสนใจของตนเอง โดยมีความคิดริเริ่มในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กำหนดวัตถุประสงค์ ของการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรม แสวงหาทรัพยากรในการเรียนรู้ ทั้ง ทรัพยากรที่เป็นบุคคลและ วัตถุ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ มีการประเมินผลด้วยตนเองว่าได้เรียนรู้ตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ในการวิจัยนี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับ ความสามารถในการเรียนรู้ด้วย ตนเองและร่วมกับผู้อื่นในทางคุณลักษณะของผู้เรียน หรือกล่าว อีกนัยหนึ่งคือเป็นผลลัพธ์ของ กระบวนการเรียนรู้

คุณลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น

คุณลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้มีแนวคิดพื้นฐานจากการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ และแนวคิดความสามารถในการเรียนรู้ มีการอธิบายไว้ในเชิงจิตวิทยาสังคมเกี่ยวกับ สภาพการเรียนรู้ที่นำไปสู่พฤติกรรม เป็นสิ่งที่มาจากแรงจูงใจ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในของบุคคล มากกว่าปัจจัยภายนอกของบุคคล (Skager, 1978 : 115) เป็นแนวคิดเชิงปรัชญาที่เป็นทฤษฎี พื้นฐาน (Grounder Theory) เช่นเดียวกับลักษณะอุดมคติของบุคคล ของ Maslow หรือการ เรียนรู้ด้วย การทดลองของ Roger ซึ่งเป็นแนวคิดในการพัฒนาตนเองที่เกิดจากปัจจัยภายใน ตนเองและคงไว้ อย่างต่อเนื่อง มีผู้อธิบายลักษณะไว้หลายลักษณะ ดังนี้

Skager and Dave (1978 : 116) ได้สรุปเกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการ เรียนรู้ และ กล่าวว่าโครงสร้างนี้สามารถนำไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้

1. การยอมรับ ตนเอง เป็นผู้เรียนที่มีอัตมโนทัศน์ทางบวกต่อการเรียนรู้ไม่เพียงรู้สึก ว่าตนเองสามารถเรียนรู้ได้ แต่มีความเชื่อมั่นอย่างแท้จริงว่าสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีประโยชน์และมีคุณค่าได้

2. การวางแผน ผู้เรียนสามารถวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของตนเอง ตั้ง วัตถุประสงค์ การเรียนรู้ตามความต้องการของตนเอง และหาวิธีการที่จะทำให้การเรียนรู้บรรลุ วัตถุประสงค์ โดยอาศัยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับการเลือกตามความ ตั้งใจของตนเอง

3. แรงจูงใจภายใน ผู้เรียนที่มีแรงจูงใจภายในจะมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปราศจากการ ควบคุม การเรียนรู้จากปัจจัยภายนอกในรูปแบบของการให้รางวัลหรือการลงโทษ

4. การประเมินผล การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วย ตนเองจะสามารถประเมินคุณภาพ ของการกระทำ จากข้อมูลภายในตนเอง ผู้เรียนอาจต้องการ การประเมินจากบุคคลอื่น แต่การประเมินนั้นจะได้รับการยอมรับก็ต่อเมื่อเป็นการประเมินที่ได้ จากความต้องการของตนเอง

5. การเปิดโอกาสต่อประสบการณ์จะทำให้ผู้เรียนทำกิจกรรมใหม่ๆ ที่อาจมีผลต่อการ เรียนรู้หรือ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ แต่การทำกิจกรรมใหม่นี้อาจเกิดขึ้นจากความรู้สึก สงสัย ความสับสนร่วมอยู่ด้วย ซึ่งโครงสร้างในด้านนี้เป็นโครงสร้างที่มีองค์ประกอบที่หลากหลาย

6. ความยืดหยุ่น เป็นความตั้งใจเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ หรือหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้ใน การศึกษา การทดลอง เมื่อเกิดความคลาดเคลื่อนจากการศึกษา ซึ่งไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้น ไม่สามารถ เรียนรู้ด้วยตนเองหรือต่อต้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่การพัฒนาจะเกิดขึ้นเมื่อเผชิญ ปัญหามากกว่า การล้มเลิกความตั้งใจในการเรียนรู้

7. ความอิสระแห่งตน ผู้เรียนจะเลือกประเภทของการเรียนรู้ที่ บุคคลอื่นในสังคมนั้น อาจไม่ให้ความสำคัญ หรือเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอันตราย ซึ่งบุคคลที่มีความ อิสระแห่งตนจะสามารถ ตั้งคำถาม ให้เหตุผลต่อค่านิยมที่ตนเองยึดถือว่ามีความสำคัญสมควรแก่ การเรียนรู้ แต่ความเป็น อิสระแห่งตนนี้ต้องฝึกหัดโดยการให้บริการและการทำประโยชน์เพื่อสังคม

Skager (1978 : 116-117) อธิบายลักษณะผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ ดังนี้

1. ยอมรับ ตนเองหรือมีทัศนคติในทางบวกต่อตนเอง
2. สามารถวางแผนการเรียนรู้
3. รู้ถึงความต้องการใน การเรียนของตน
4. กำหนดจุดมุ่งหมายที่เหมาะสม
5. รู้แผนงานที่มีประสิทธิภาพที่จะทำให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนด
6. มีแรงจูงใจภายใน
7. มีการประเมินตนเอง
8. เปิดกว้างต่อประสบการณ์
9. ยืดหยุ่นในการเรียนรู้

ขั้นตอนการเรียนรู้

Guglielmino (1977 : 6467A) ทำการพัฒนาแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัย จอร์เจีย มีวัตถุประสงค์คือ สำนวณลักษณะของบุคคลที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ สร้างแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการใช้เทคนิคเดลฟายจากการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 14 คน ถึงคุณลักษณะและน้ำหนักความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเองในด้าน ความสามารถ เจตคติ และบุคลิกลักษณะ ต่อมาทำการรวบรวมคุณลักษณะที่ได้จากการสำรวจและ สร้างเป็นแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ เป็นแบบสอบถามโดยการรายงานตนเอง ใช้มาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับของ Likert แล้วนำไปใช้กับกลุ่มประชากรใน Georgia, Canada และ Virginia แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อคำถาม ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.87 และสก็ตองค์ประกอบ ได้ 8 ด้าน คือ

1. เปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ได้แก่ ความสนใจในการเรียน ชอบศึกษาค้นคว้า จากห้องสมุด มีความพยายามทำความเข้าใจในเรื่องที่ยาก
2. อัจฉริยะเป็นผู้เรียนที่มี ประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียนเมื่อต้องการเรียนรู้ว่าจะเรียนรู้เมื่อใด สามารถหาวิธีการ เรียนรู้ และรู้ว่าจะไปหาข้อมูลที่ต้องการได้ทีไหน
3. ความคิดริเริ่มและสามารถเรียนรู้ได้โดยอิสระ
4. ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง
5. ความรักในการเรียนรู้ ได้แก่ ความสนุกสนานใน การค้นคว้า หรือมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้
6. ความคิดสร้างสรรค์
7. มองอนาคตในแง่ดี ได้แก่ ความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย และรู้ว่าตนเองต้องการจะเรียนอะไร เพิ่มเติม
8. ความสามารถในการใช้ทักษะหาความรู้ และทักษะการแก้ปัญหา

ภายหลังการศึกษา Guglielmino (1977) สรุปว่าเครื่องมือวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความเชื่อถือได้ แต่ การให้คำจำกัดความของผู้เรียนที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองจากเทคนิคเดลฟายยังให้ผลการศึกษาที่ไม่แน่นอน ซึ่งการศึกษาต่อมามีนักวิจัยได้ศึกษาเครื่องมือของ Guglielmino และพบว่า เป็นเครื่องมือที่วัดความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองตามการรับรู้ของบุคคลเท่านั้น

Tough (1997 : 95-99, อ้างถึงใน วิไลพร มณีพันธ์, 2539 : 27-29) อธิบายขั้นตอน การวางแผนการเรียนรู้ ดังนี้

1. การตัดสินใจว่าในกระบวนการเรียนรู้นั้นอะไรเป็นความรู้ ทักษะ ที่จะเรียนรู้ ผู้เรียนอาจจะมองหาข้อผิดพลาด และจุดบกพร่องของความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยพิจารณาทั้งด้านทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบัน
2. การตัดสินใจว่าจะเรียนรู้กิจกรรม เฉพาะอย่างไร วิธีการแหล่งวิชาการหรืออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนรู้อะไรบ้าง ในขณะนี้ผู้เรียน ควรศึกษาว่าตนเองมีความต้องการ

เฉพาะด้านอะไร เกณฑ์ที่ใช้เลือกแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ เฉพาะอย่าง การรวบรวมความรู้ ข้อเท็จจริง การเข้าถึงระดับและความพยายามของแหล่งทรัพยากร การเรียนรู้หรือกิจกรรม เฉพาะด้าน ผู้เรียนอาจดูจากหนังสือ บทความก่อนการเลือกสิ่งที่เหมาะสม ที่สุด ในกรณีที่เป็น แหล่งทรัพยากรบุคคล อาจตัดสินใจว่าบุคคลประเภทใดที่จะให้เนื้อหาวิชาที่ ต้องการได้และ พยายามหาบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมที่สุด

3. ตัดสินใจว่าจะ เรียนรู้ที่ใด ผู้เรียนอาจเลือกบริเวณที่เงียบ สะดวก สบายและไม่มี ผู้ใดมารบกวนหรืออาจจะต้องการ สถานที่ซึ่งมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก

4. วางเป้าหมายหรือกำหนดระยะเวลาการทำงานที่ แน่นนอน

5. ตัดสินใจว่าจะเริ่มเรียนรู้เรื่องใด เมื่อใด

6. ตัดสินใจว่าช่วงระยะเวลาใด เนื้อหาควรจะ ก้าวไปเท่าใด

7. พยายามหาเหตุผลที่เป็นอุปสรรคที่ทำให้การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จหรือหา ขั้นตอนส่วนที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพ

8. การหาเวลาสำหรับการเรียนรู้ ขั้นตอน นี้จะเกี่ยวข้องกับลดเวลาหรือจัดเวลา ให้เหมาะสมกับการทำงาน กิจกรรมในครอบครัวหรือ การพักผ่อน โดยอาจจะขอให้บุคคลอื่น รบกวนในเวลาที่กำลังศึกษา หรือขอให้ผู้อื่นทำงานแทน เป็นครั้งคราว

9. ประเมินระดับความรู้และทักษะหรือความก้าวหน้าของตนเอง

10. การเข้าถึงแหล่ง ทรัพยากรการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมในฐานะที่เป็น ส่วนหนึ่งของขั้นตอนนี้ ผู้เรียนอาจหา เวลาว่างไปในที่ต่างๆ ค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุด ตลอดจนการพบบุคคลที่เอื้อต่อการเรียนรู้

11. การสะสมหรือหาเงินที่จำเป็นสำหรับประโยชน์ในการหาแหล่งวิทยาการ การซื้อ หนังสือ การเช่าอุปกรณ์บางอย่าง ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการศึกษา

12. เตรียมสถานที่หรือจัดห้องเรียนให้ เหมาะสมสำหรับการเรียน โดยคำนึงถึง สภาพอากาศ แสงสว่าง เป็นต้น

13. เพิ่มขั้นตอนที่จะเพิ่ม แรงจูงใจในการเรียนรู้ ผู้เรียนอาจหาวิธีเพิ่มแรงจูงใจ เพื่อที่จะเพิ่มความก้าวหน้าในการเรียนหรือ เพิ่มความพอใจ พยายามเน้นความสำคัญของการ เรียนรู้ ซึ่งสิ่งที่จะทำได้มี ดังนี้

13.1 การหาสาเหตุของการขาดแรงจูงใจ

13.2 พยายามเพิ่มความสุขความยินดีในการเรียนรู้หรือเพิ่มความสนใจใน กิจกรรมการเรียนรู้

13.3 จัดการกับการขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะเรียนรู้หรือ จัดการกับความสงสัยในความสำเร็จของโครงการที่เรียนรู้

13.4 เอาชนะความรู้สึกผิดหวังต่อแท้ที่มี สาเหตุจากความลำบาก

13.5 บอกกล่าวผู้อื่นถึงความสำเร็จของตนเอง

การศึกษาส่วนใหญ่สนับสนุนในแนวคิดของการเป็นคุณลักษณะของผู้เรียนมากกว่า กระบวนการสอน เครื่องมือที่ใช้วัดการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าสามารถใช้วัด

Self-Directed Learning มี 2 ชุด คือ Self-Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) และ Oddi Continuing Learning Inventory (Oddi, 1984 : 49-A) ซึ่งพัฒนาเครื่องมือการเรียนรู้ โดยการประเมิน โครงสร้างและทดสอบความตรงของเครื่องมือในการวัดแนวโน้มของการเป็นผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง มีจำนวนข้อคำถาม 24 ข้อ หาค่าความเที่ยงโดยศึกษาแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี ในระดับการศึกษาผู้ใหญ่ สาขานิติศาสตร์และพยาบาลศาสตร์ พบว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาคเท่ากับ 0.87 ทดสอบซ้ำได้ 0.89 ภายหลังการสกัดองค์ประกอบ มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ความเชื่อมั่นในตนเอง
2. ความสามารถในการทำงานโดยอิสระ
3. การเรียนรู้ด้วยตนเองและ การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
4. การควบคุมตนเอง

ซึ่งในแต่ละด้านจะมี 2 โครงสร้าง คือด้านบวกและ ด้านลบ แต่ไม่พบปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ และไม่มีความสัมพันธ์กับด้าน สถิติปัญญาของบุคคล

การที่ Guglielmino ใช้คำว่าความพร้อมในการเรียนรู้ แต่ในการศึกษาไม่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ความพร้อม” ไว้อย่างชัดเจน เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทั้ง 8 ด้าน ของ Guglielmino พบว่ามีส่วนคล้ายกับการศึกษาของ Dave and Skager (1978) ที่ศึกษาโดยการสกัด องค์ประกอบโดยใช้คำว่า “ความสามารถในการศึกษา” หลายประการซึ่งศึกษาและอธิบายได้อย่าง ชัดเจนว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น เมื่อพิจารณา องค์ประกอบย่อยพบว่า มีทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งรวมแล้วหมายถึงความสามารถ (Bloom, 1972 : 38) กล่าวได้ว่าควรใช้คำว่าความสามารถจึงจะให้คำจำกัดความที่ ชัดเจนกว่า ดังนั้นการศึกษานี้จึงใช้แนวคิดของ Guglielmino (1977) แต่ใช้คำว่าความสามารถในการ เรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่นเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่ก่อให้เกิดความรู้ตามที่บุคคลแต่ละ บุคคลกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ ซึ่งการเกิดจิตสำนึกสาธารณะต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ (อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทกุล, 2543 : 6) และการรับรู้ต่อภาวะวิกฤตทางสังคม ผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ จึงมีคุณสมบัติที่สนับสนุนการมีจิตสาธารณะ เนื่องจากผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่นไม่เพียงแต่ศึกษาหาความรู้ในระบบเท่านั้น แต่ศึกษาในเรื่องที่ตนเองสนใจและเป็นสิ่งใกล้ตัว มีผลกระทบต่อตนเอง ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้จึงให้ความสนใจเกี่ยวกับภาวะสังคม มีการรับรู้ข่าวสาร วิเคราะห์ปัญหาและเกิดความรู้ที่ต้องการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะการมีจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่พึงประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้ก้าวหน้า สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่มี ผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคลและช่วยดำรงสังคมให้สงบสุข สถาบันอุดมศึกษาสามารถพัฒนา นักศึกษาให้มีจิตสาธารณะได้โดยการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วย ตนเองของผู้เรียนและร่วมกับผู้อื่น โดยจัดให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งแตกต่างกัน ไป

ตามรูปแบบการดำเนินชีวิต รวมทั้งพัฒนาภาวะผู้นำแก่นักศึกษาในกระบวนการเรียนการสอน และส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและร่วมกระทำเพื่อพัฒนาสังคม

Knowles (1975 : 18) กล่าวว่า บุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น มีลักษณะ ดังนี้

1. เข้าใจความแตกต่างด้านความคิดเกี่ยวกับผู้เรียนและทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับตนเองในฐานะที่เป็นบุคคลที่เป็นตัวของตัวเองไม่ขึ้นกับใครและเป็นคนที่ สามารถนำตนเอง
3. ความสามารถที่จะสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี
4. มีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยความช่วยเหลือจากผู้อื่น
5. ความสามารถ ในการแปลความต้องการในการเรียนออกมาเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้
6. ความสามารถในการ โยงความสัมพันธ์กับผู้สอน
7. ความสามารถในการหาบุคคลและแหล่งเอกสารวิทยาการที่ เหมาะสม
8. ความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ
9. ความสามารถในการเก็บ รวบรวมข้อมูลและนำผลของข้อค้นพบต่างๆ ไปใช้อย่างเหมาะสม

Dave (1973 : 14-25, อ้างถึงใน Skager, 1978 : 112) กล่าวถึงแนวคิดความสามารถในการเรียนรู้ว่า เป็นคุณลักษณะของผู้เรียน แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ความสามารถในการใช้วิธีการเรียนที่ แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม เช่น การทำงานอย่างอิสระหรือการทำงานร่วมกับกลุ่ม
2. ความสามารถด้านพื้นฐานของทักษะการเรียนรู้ เช่น การอ่านทำความเข้าใจ วัตถุประสงค์ การเรียนรู้ การสังเกต การฟัง การสรุป และการสื่อสาร
3. การพัฒนาด้านพุทธิพิสัย โดยการพัฒนา ทักษะการให้เหตุผล การคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์
4. ความสามารถ ในการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายจากตำรา วารสารและ โปรแกรมที่ช่วยในการเรียนรู้

5. ความสามารถในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แก่ตนเอง โดยการระบุความต้องการ การวางแผน การกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินความสำเร็จจากการเรียนรู้ ในระดับสังคมคุณลักษณะของบุคคลด้านความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและ ร่วมกับผู้อื่นของบุคคลจะนำไปสู่ระดับการเรียนรู้ระหว่างบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ต่อมา

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยสรุปว่า การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง การที่นักเรียนรับรู้ความสามารถของตนเองในการแสดงจิตสาธารณะว่าตนเองสามารถทำได้หรือไม่ และมีความมั่นใจในการแสดงออกด้านจิตสาธารณะในระดับใด

การถ่ายทอดจิตสำนึกกับการมีจิตสำนึก

สถาบันต่างๆทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน และสื่อมวลชนต่างมีบทบาทสำคัญกับการถ่ายทอดทางสังคม (socialization) ให้เด็กเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ซึ่งการที่เด็กจะเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เด็กจะต้องได้รับ นิสัย ทักษะ ค่านิยม และแรงจูงใจที่ทำให้เด็กสามารถมีพฤติกรรมที่มีคุณภาพดังต่อไปนี้คือ

1. สามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ทำลายล้าง และสร้างภาวะปัญหาให้กับคนอื่นในสังคม
2. สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวจากการทำงานได้
3. สามารถสร้างและรักษาสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้
4. สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กต่อไปได้

Berns (2004) กล่าวถึงวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่บุคคลเรียนรู้จากสถาบันของสังคมมีหลายวิธี ดังนี้

1. วิธีการสร้างความรู้สึก (Affective methods) เป็นการถ่ายทอดทางอารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ เช่น ความรัก โกรธ กลัว และเกลียด ให้กับเด็ก โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจที่ได้มาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่เป็นความผูกพันของบุคคล หนึ่งกับอีกคนหนึ่ง ทำให้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะสองทิศทาง
2. วิธีการกระทำ (Operant methods) เป็นวิธีถ่ายทอดทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ จากการกระทำโดยตรง โดยใช้เทคนิคการเสริมแรง และการปรับพฤติกรรมเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์
3. วิธีการสังเกต (Observational methods) เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่ได้จากการเรียนรู้โดยการเลียนแบบด้วยการสังเกตบุคคลอื่น (ตัวแบบ) แสดงพฤติกรรม
4. วิธีการรู้คิด (Cognitive methods) เป็นวิธีการถ่ายทอดโดยวิธีการสั่งสอนเพื่อให้ความรู้และข้อมูลข่าวสาร การกำหนดมาตรฐานและอธิบายเหตุผลในการกระทำ
5. วิธีการทางสังคมและวัฒนธรรม (Sociocultural methods) เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมโดยวิธีการคาดหวังทางสังคมวัฒนธรรมของบุคคลรอบตัวว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน ได้แก่ แรงกดดันจากกลุ่ม ธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและกิจวัตรประจำวัน และสัญลักษณ์
6. วิธีการของผู้ประกอบการ (Apprenticeship methods) เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่ผู้มีความเชี่ยวชาญกำหนดโครงสร้างกิจกรรมกับผู้ที่เป็นมือใหม่ในเรื่องนั้น มีการร่วมมือในการทำกิจกรรมพร้อมได้รับการสนับสนุนถ้าจำเป็น และมีการถ่ายโอนการดำเนินการในการทำกิจกรรมเมื่อมีการชำนาญที่พอเหมาะ กล่าวคือเด็กจะได้รับการแนะนำให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่างๆ กับคนที่มีความชำนาญในเรื่องนั้นมากกว่า เช่น ผู้ปกครอง ครู และเพื่อน เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางสังคม ผู้วิจัยสรุปว่า การถ่ายทอดจิตสำนึก คือ การที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงภาวะจิตใจจากเดิม โดยการรับรู้ สังเกต จดจำ และการเลียนแบบ จากสิ่งที่เป็นต้นแบบ ซึ่งต้นแบบที่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของ

บุคคลนั้นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันทางตรง เช่น จากบุคคลใกล้ชิดสนิทสนม จากสถาบันที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรง จากสื่อต่างๆที่บุคคลนั้นได้รับข้อมูลโดยตรง ระดับจิตสาธารณะที่เปลี่ยนแปลงไปขึ้นอยู่กับระดับความพึงพอใจในต้นแบบนั้นๆ

2.3 การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัวกับการมีจิตสาธารณะ

โดยการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดู ยังมีความสำคัญต่อมนุษย์มาก เนื่องจากมนุษย์มีช่วงเวลาที่เป็นทารกยาวนาน ทำให้พ่อแม่ต้องคอย อบรมเลี้ยงดู นักจิตวิทยา พัฒนาการเชื่อว่าประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากวิธีอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพล ต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ค่านิยม ทศนคติของเด็ก และความเชื่อโดยพ่อแม่มีส่วนสำคัญ ในการปลูกฝังบุคลิกภาพให้แก่เด็ก เพราะเป็นผู้อบรมให้เด็กรู้จักแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่เหมาะสม ตามสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมนั้นๆ ดังนี้

พิมภา กำเนิดผล (2552 : 62-63) ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรกเพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้ทารกจะเกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูก เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจกันและกัน และเกิดความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานทางสังคมถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลนสังคมก็จะมี ความคลอนแคลนไปด้วยและเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่คลอนแคลนก็จะมีจิตสำนึกที่คลาไคลเคลื่อนไปด้วย การสอนและการอบรมของสถาบันครอบครัวควรดำเนินให้สอดคล้องประสานไปกับจุดมุ่งหมายเดียวกับการสอนการอบรมของสถาบันการศึกษาและสถาบันทางศาสนา เพื่อเป็นพื้นฐานหรือฝังรากให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังมณการสร้างสรรค์สังคมให้มีความร่วมมือเป็นสุข

Hohton and Hun (1981, อ้างถึงใน นิยม บุญมี, 2543 : 21-23) ได้อธิบายหน้าที่ของครอบครัว ดังนี้

1. หน้าที่ควบคุมบังคับความต้องการทางเพศ
2. หน้าที่สร้างสรรค์สมาชิกใหม่
3. หน้าที่อบรม สั่งสอนระเบียบของสังคมในด้านค่านิยม ปทัสถาน วัฒนธรรมและพัฒนาบุคลิกภาพ

4. หน้าที่ให้ ความรักความอบอุ่น
5. หน้าที่กำหนดสถานภาพ
6. หน้าที่ปกป้องคุ้มครองหรือดูแลผู้เยาว์
7. หน้าที่ ทางเศรษฐกิจ

Levin (1983 : 413) ได้กล่าวว่าหน้าที่ของพ่อแม่ที่มีต่อบุตรมี ดังนี้

1. รักษาสุขภาพและทำให้ลูกอยู่รอด
2. ช่วยเหลือทางการเงิน
3. สอนค่านิยม วัฒนธรรมด้านศีลธรรม ศาสนา ความ พื่อใจในตนเองและให้เด็ก

รู้จักตนเอง

ในด้านการจำแนกวิธีการอบรมเลี้ยงดู นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้แยกประเภทของการอบรมเลี้ยงดูไว้แตกต่างกัน ดังนี้

Sinmon (1958 : 102, อ้างถึงใน เสาวภา เบ็ญจพันธุ์ทวี, 2540 : 17) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบยอมรับและมีเหตุผลสำหรับเด็ก
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบ ปล่อยปละละเลยหรือทอดทิ้ง
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบข่มขู่เอาภัยกับเด็ก
4. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ เด็กกระทำทุกอย่างตามที่ต้องการได้ตลอดเวลา

อาชีวศึกษา อ้างถึงใน เสาวภา เบ็ญจพันธุ์ทวี (2540 : 35) ได้ทำการแบ่งครอบครัว ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ครอบครัวแบบอัตตาธิปไตย โดยมีลักษณะเด่นคืออำนาจอยู่ที่บิดา บุตร ไม่สามารถออกความคิดเห็นได้ พ่อแม่ลูกขาดสันตนาการร่วมกัน และครอบครัวไม่ได้รับความอบอุ่นเท่าที่ควร
2. การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านอารมณ์ สังคม หรือการที่ผู้ใหญ่ฝึก เด็กให้รู้จักปฏิบัติตนต่อหมู่คณะ รู้จักช่วยตนเองและผู้อื่นตามความสามารถ รู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ตลอดจนการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น รู้จักการให้การยอมรับและปฏิบัติตนตามมารยาทของสังคม
3. การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญา หรือการที่ผู้ใหญ่ส่งเสริมให้เด็กมีเชาวน์ ไหวพริบ เฉลียวฉลาด และส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และสอนเด็กในสิ่งต่างๆ
4. การอบรมเลี้ยงดู ที่เน้นการพัฒนาด้านจริยธรรม หรือการที่ผู้ใหญ่ปลูกฝังให้เด็กมีจิตใจที่ดี ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของ ศาสนาและมีจริยธรรม

จากการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยได้สรุปว่าการสนับสนุนจากครอบครัว หมายถึง การได้รับความรักความอบอุ่น การอบรมเลี้ยงดู และการเอาใจใส่จากคนในครอบครัว โดยจะกล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดู ดังนี้

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

ดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉนิก อ้างถึงใน จันทิมา จันทรศักดิ์ (2547 : 23) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ซึ่งคือแบบประชาธิปไตยว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้ เหตุผล คือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แจกแจงเหตุผลต่างๆ แก่เด็กในการสนับสนุนให้เด็กกระทำ หรือ ห้ามปรามมิให้เด็กกระทำสิ่งใด

ศิรินันท์ วรรณทิกจ (2545 : 68) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ว่า หมายถึง การที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองปฏิบัติกับลูกให้มีความรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติด้วย ความยุติธรรม ได้รับความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ได้รับการยอมรับ ความสามารถและ ความคิดเห็นและได้รับความร่วมมือในการทำสิ่งต่างๆ ในโอกาสที่เหมาะสม ด้วยความรัก ความอบอุ่น มีความยุติธรรม เอาใจใส่ รับฟังความคิดเห็นของลูกด้วยเหตุผล ตลอดทั้งอบรมบ่ม นิสัยบุตรให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่เหมาะสม

ผลที่เกิดขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

การที่พ่อแม่ ผู้ปกครองให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบที่ให้บุตรได้ร่วมตัดสินใจใดๆ ในครอบครัวร่วมกับพ่อแม่ มีโอกาสได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และได้รับผิดชอบให้ดูแลตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว ซึ่งเป็นการฝึกตัดสินใจจากเรื่องเล็กไปหา เรื่องใหญ่ และเป็นการฝึกนิสัยให้รู้จักริเริ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จัก พึ่งตนเอง (ศิริพันธ์ วรรณกิจ, 2545 : 68) สำหรับอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูนั้น นักวิชาการได้ ให้แนวคิด ดังนี้

1. ทางตรงด้วยวิธีการบอกกล่าวอย่างแจ่มแจ้ง
2. ทางอ้อมหรือเป็นการอบรมที่ไม่ รู้ตัว แต่เด็กได้รับรู้และซึมซาบเข้าไปในจิตใจ

ดังนั้นอุปนิสัย ทักษะคติ และความประพฤติของเด็กจึง มีผลจากการสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กมาก เช่น ครอบครัวที่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่สอนให้เด็กรู้จักค่าของเงิน เด็กอาจจะติดเป็นนิสัย กลายเป็นคนสุรุ่ยสุร่าย (สุพัตรา สุภาพ, 2545 : 22)

ทวิชัย วิริยะโกศล (2541 : 18-19) ได้อธิบายสาเหตุของการที่บุตร ต้องยอมทำตามคำสั่งผู้ปกครองหรือยอมรับการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง ทฤษฎีอำนาจของผู้ปกครองและการยอมทำตามของบุตร ประกอบด้วยการอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ปกครอง ความพยายามที่จะควบคุมบุตรของผู้ปกครอง และการยอมทำตามของบุตร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ อำนาจของผู้ปกครอง หมายถึง การที่ผู้ปกครองมีศักยภาพที่จะบังคับให้บุตรกระทำตามในทางตรงข้ามกับ ความปรารถนาของบุตร ซึ่งอำนาจมีหลายประเภทจะเป็นประเภทใดนั้น ขึ้นอยู่กับตัวผู้ปกครองว่าสามารถให้คุณหรือให้โทษแก่บุตรมากน้อยเพียงใด และขึ้นอยู่กับความรู้ของบุตรว่าผู้ปกครองมีสิทธิในการควบคุมพฤติกรรมของบุตร และบุตรมีหน้าที่ต้องทำตามอำนาจเพียงใด ดังนั้นความพยายามที่จะควบคุมของผู้ปกครองจึงเป็นพฤติกรรมที่แสดงอย่างชัดเจนของผู้ปกครองที่จะกำหนดให้บุตรทำตามที่ผู้ปกครองปรารถนาได้ เช่น การควบคุม คำสั่ง การบัญชา คำแนะนำต่อบุตร ซึ่งพฤติกรรมของผู้ปกครองเกี่ยวกับความพยายามที่จะควบคุมบุตรนี้ ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การใช้ความรุนแรง เช่น การลงโทษทางร่างกาย หรือไม่ให้สิ่งของหรือตัดสิทธิพิเศษ ต่างๆ แสดงให้เห็นถึงการบังคับให้สถานการณ์ต่างๆ ที่ผู้ปกครองพยายามจะปกครองควบคุมบุตร
2. การใช้เหตุผล ซึ่งเป็นความพยายามที่ผู้ปกครองให้เหตุผลเพื่ออธิบายความต้องการของตน เพื่อให้บุตรยอมทำตามด้วยความสมัครใจ การให้รางวัล หรือชมเชยเพื่อให้บุตรมีความยินดีและ ปฏิบัติตามความต้องการของผู้ปกครอง

สุนน อมรวิวัฒน์ (2540 : 55-59) ได้กล่าวถึงบทบาทของครอบครัวต่อการพัฒนาคุณธรรม และวัฒนธรรมของเยาวชน ดังนี้

1. การสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในครอบครัว โดย บรรยากาศในครอบครัวมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาจิตใจของเด็ก และส่งผลต่อพฤติกรรมของ เด็ก

2. บทบาทของพ่อแม่ในการสั่งสอนฝึกหัดอบรมบ่มนิสัยให้เด็กเรียนรู้และเกิดพฤติกรรม ที่พึงประสงค์
3. บทบาทของพ่อแม่ในการเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก
4. บทบาทของพ่อแม่ ในการชี้แนะ จูงใจ ให้โอกาสเด็กได้พัฒนาตนเองทั้งด้านจิตใจ และสุนทรียภาพ
5. บทบาทของพ่อแม่ ในการว่ากล่าวตักเตือนและห้ามปรามเมื่อเด็กมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ โดยชี้แจงแสดงเหตุผล
6. บทบาทของพ่อแม่ในการแก้ไขปัญหาทางคุณธรรมและวัฒนธรรม เมื่อเด็ก ผิดพลาดไปแล้วด้วย วิธีที่เหมาะสม

วินัดดา ปิยะศิลป์ (2540 : 144) ได้กล่าวว่าการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่จะส่งผลต่อพฤติกรรม และบุคลิกภาพของเด็กตอนวัยรุ่น

จากทฤษฎีดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าเหตุใดบุตรจึงต้องยอมทำตามรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของ ผู้ปกครอง ซึ่งการควบคุมบุตรนั้นก็อยู่ในรูปการอบรมเลี้ยงดูด้วย เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบ เข้มงวดกวดขัน บุตรก็จะถูกควบคุมมากและอาจใช้การลงโทษมากกว่าการใช้เหตุผล จากที่กล่าวถึงผลที่เกิดจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบ ประชาธิปไตย คือวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรหรือเด็กในปกครองที่มีความรู้สึกว่าตนเองได้รับ การปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ได้รับความรักความอบอุ่น รับฟังเหตุผล ยอมรับความสามารถ ความคิดเห็น ให้ความร่วมมือตามโอกาสอันสมควร ได้รับผิดชอบในเรื่องส่วนตัว และมีอิสระตาม ความเหมาะสม ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยในการปลูกฝังให้ลูกมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวม

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปว่า การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว หมายถึง การปฏิบัติของครอบครัวที่มีต่อนักเรียนในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อให้ นักเรียนมีจิตสาธารณะ โดยปฏิบัติในลักษณะการสนับสนุนให้มีจิตสาธารณะ โดยการที่ผู้ปกครองให้การอบรมเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และให้การช่วยเหลือนักเรียนในการแสดงจิตสาธารณะ และการเป็นแบบอย่างจิตสาธารณะ โดยการที่ผู้ปกครองแสดงพฤติกรรมที่เป็นจิตสาธารณะทำให้นักเรียนสังเกตเห็น จดจำพฤติกรรม ระเบียบค่า ดัดแปลงและเลียนแบบพฤติกรรมมาเป็นจิตสาธารณะที่เหมาะสมของตนเอง

2.4 การถ่ายจิตสาธารณะจากสถานศึกษากับการมีจิตสาธารณะ

พิมภา กำเนิดผล (2552 : 62) การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนา เป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใดจำต้องมีการเริ่มต้นด้วยการศึกษาจนมีการศึกษามากพอแก่สถานะแห่งตนที่จะสามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตไปสู่ทิศทางที่ประสงค์ การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้องโดยธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้มีอำนาจในการบริหารการศึกษาพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนะที่กว้างไกล โดยมีจุดหมายรวบยอดว่า ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็น

มนุษย์ที่เต็มที การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกภายใน คือการพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นพัฒนาเพื่อความสำเร็จในวิชาชีพทำปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรมเพราะจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลออกไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกที่ผิดพลาดและจะไปสร้างระบบการทำงานที่ผิดมีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกย ความหลงตัวเอง ความมัวเมา วงเวียนแต่ในวงวนวัตถุ ที่อาจก็ให้เกิดการประหัดประหารกันในทุกวงการ การให้การศึกษาแก่เยาวชนควรสร้างจิตสำนึกที่เป็นวัตถุ แต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในการจริยธรรมให้หนักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดจิตที่สามารถช่วยสร้างระบบถูกต้อง เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมโดยธรรม โดยเฉพาะการดำรงเน้นฝึกรบมให้รู้จักทำหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างดี สุดฝีมือในทุกหน้าที่ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยความสำนึกกว่าทุกหน้าที่มีคุณค่าและความสำคัญเท่าเทียมกัน

Frances & Louise (1991, อ้างถึงใน จันทิมา ทองเจริญ, 2542 : 57) กล่าวว่า ผู้สอนและสถานศึกษาจะส่งผลต่อค่านิยมและประสบการณ์แก่ผู้เรียน โดยทำให้ผู้เรียนรู้อถึงพฤติกรรมที่ถูกต้อง

Hoffman (1979, อ้างถึงใน จันทิมา ทองเจริญ, 2542 : 59) กล่าวว่า ผู้สอนมีอิทธิพลต่อสังคมของ ผู้เรียนในด้านค่านิยมของผู้ใหญ่ ค่านิยมด้านศีลธรรม ค่านิยมด้านการศึกษา ผู้สอนเพศหญิงมี อิทธิพลต่อผู้เรียนเพศชายและผู้สอนเพศชายมีอิทธิพลต่อผู้เรียนเพศหญิง

อัจฉรา สุขารมณ (2541 : 45) กล่าวว่า ผู้สอนที่จะทำหน้าที่อบรมผู้เรียนให้ได้ผลดี ควรเป็นผู้สอนที่รักและหวังดีต่อผู้เรียน และผู้เรียนต้องมีความรักใคร่และศรัทธาในตัวผู้สอนด้วย ผู้สอนจึง จะสามารถปลุกฝังและส่งเสริมสิ่งดีๆ ให้แก่ผู้เรียนและเป็นการป้องกันปัญหาทางจิตใจที่อาจจะเกิด กับผู้เรียนด้วย โดยสิ่งที่ผู้สอนปฏิบัติต่อผู้เรียนจะส่งผลต่อจิตใจของผู้เรียนในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการให้รางวัล ด้านการลงโทษ ด้านการเป็นตัวแบบของผู้สอน ด้านการควบคุมผู้เรียนให้มี พฤติกรรมที่พึงปรารถนา ด้านการตามใจผู้เรียน

สำหรับวิธีการสอนให้เกิดค่านิยมนั้น สมยศ เม่นแย้ม (2540 : 11-13) กล่าวว่าไว้ ดังนี้

1. การสร้างค่านิยมทางตรง ทำได้โดยวิธีการนั่งสมาธิ สวดมนต์ ร้องเพลงหมู่ เล่าเรื่อง กิจกรรมกลุ่ม
2. การสร้างค่านิยมโดยการบูรณาการกับวิชาในหลักสูตร
3. การสร้างค่านิยมบูรณาการเข้ากิจกรรม เสริมหลักสูตร เช่น การทำกิจกรรมนอกห้องเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับผู้เรียน

สุพัตรา สุภาพ (2545 : 18) มีแนวคิดที่ว่าเพื่อนมีความสำคัญต่อวัยรุ่นอย่างมาก เป็นวัยที่อยาก ให้ เพื่อนยอมรับ เพราะฉะนั้นจึงพยายามทำตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดต่อความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม และ กล่าวว่ากลุ่มเพื่อนมีความสำคัญ ดังนี้

1. สอนอำนาจที่ไม่ใช่ของใครโดยเฉพาะ โดยเป็นการเรียนรู้ ร่วมกับผู้อื่นถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ จากการมีส่วนร่วมด้วย

2. กลุ่มเพื่อนช่วยไม่ให้วัยรุ่นได้ทดลอง ข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่ถ่ายทอดระเบียบวิธีและคุณค่าต่างๆ ที่กลุ่มสนับสนุน

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543 : 225) กล่าวถึงสาเหตุที่วัยรุ่นรวมกลุ่มเพราะกลุ่มเพื่อนจะมีความสนใจร่วมกัน มีเจตคติและมีค่านิยมคล้ายคลึงกันจึงไปด้วยกันได้

Frances & Louise (1955 : 249) กล่าวว่าเพื่อนที่แวดล้อมของผู้เรียนจะส่งผลต่อผู้เรียนในด้านพฤติกรรม ค่านิยม และด้านเจตคติของผู้เรียน Hoffman (1966 : 225-226) กล่าวว่า โครงสร้างสังคมภายในห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ถึงค่านิยมของสังคม เจตคติต่อสิ่งต่างๆ และเลียนแบบบุคลิกภาพของเพื่อนซึ่งจะได้รับ เพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์จากเพื่อน

สุนน อมรวิวัฒน์ (2540 : 149-151) กล่าวว่า การคบเพื่อนเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับวัยรุ่น ซึ่งทำให้วัยรุ่นพยายามทำตนให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ทำตามแบบเพื่อน และได้กล่าวถึง ความสำคัญของการคบเพื่อนไว้ ดังนี้

1. การแบ่งกลุ่ม
2. การพัฒนาพื้นฐานทางอารมณ์
3. การหา ภาพพจน์ตนเอง โดยวัยรุ่นจะเข้ากลุ่มที่มีลักษณะเหมือนตนเอง
4. ใช้เป็นที่พักพิง วัยรุ่นมักจะ ผ่อนคลายความผูกพันกับพ่อแม่ลงไป เอาเพื่อนเป็นที่

ปลอบใจ ให้ความช่วยเหลือและจะต้องการ การยอมรับจากเพื่อน ทำให้วัยรุ่นยอมรับเอาค่านิยมพฤติกรรมต่างๆ ของกลุ่มมาเป็นของตนเพื่อให้ เป็นไปตามเอกลักษณ์ประจำกลุ่ม

Hurlock (1978 : 441) กล่าวว่าเพื่อนมีอิทธิพลต่อผู้เรียน โดยผู้เรียนจะยอมรับเอาค่านิยม และความสนใจของกลุ่มเพื่อนมาเป็นของตนเอง

Hetherington & Parke (1993 : 485) กล่าวว่า เมื่อผู้เรียนสนิทกับเพื่อนมากขึ้นผู้เรียนจะมีเจตคติและค่านิยมที่เหมือนเพื่อน

สรุปจากการศึกษา การถ่ายทอดจิตสำนึกจากสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการของสถานศึกษาที่มีต่อนักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีจิตสำนึก โดยดำเนินการในลักษณะการสนับสนุนให้มีจิตสำนึก โดยการที่สถานศึกษาจัดกิจกรรมเสริมสร้างเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ นักเรียน การที่ครูให้การอบรมเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และให้การช่วยเหลือนักเรียนในการแสดงจิตสำนึก และการเป็นแบบอย่างสาธารณะ โดยการที่ครูแสดงพฤติกรรมที่เป็นจิตสำนึกทำให้นักเรียนสังเกตเห็น จำจดพฤติกรรม ประเมินค่า ตัดแปลงและเลียนแบบพฤติกรรมมาเป็นจิตสำนึกที่เหมาะสมกับตนเอง

2.5 การถ่ายจิตสำนึกจากสื่อมวลชนกับการมีจิตสำนึก

การสื่อสารของมนุษย์เป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ เป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้สึนึกคิด อารมณ์ ข่าวสารข้อมูล ความรู้ ภูมิปัญญา ค่านิยมความเชื่อ ซึ่งการสื่อสารสามารถแบ่งออกได้หลายระดับตามขนาดของคู่สื่อสาร (อุบลรัตน์ ศิริวุธศักดิ์, 2550 : 4-7) ได้แก่

1. ระดับบุคคล คือ ระหว่างคนสองคน หรือเรียกว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal communication)

2. ระดับกลุ่มบุคคล คือการสื่อสารระหว่างกลุ่ม (Group communication)
 3. ระดับองค์กร คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันและทำงานในลักษณะที่เป็นองค์กร (Organization communication) ในรูปแบบต่างๆ เช่น หน่วยงานราชการ บริษัท ห้างร้าน หรือมูลนิธิ

4. ระดับมวลชน หรือเรียกว่า การสื่อสารมวลชน (Mass communication)
 สื่อสารมวลชนคือการเฝ้าระวังและตรวจสอบสิ่งแวดล้อมทางสังคม การเมือง คอยบอกสังคมให้รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นและร่วมประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งเป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นต่อไป พอสรุปหน้าที่ได้ 5 ประการคือ

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร
2. การประสานส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน
3. การสร้างความต่อเนื่องของสังคม
4. การให้ความเพลิดเพลินแก่สมาชิกสังคม และ
5. การรณรงค์ทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งจากภาระหน้าที่ดังกล่าวผู้เขียนจะขอหยิบประเด็นที่สำคัญของการสื่อสารมวลชนในเรื่องการเลือกใช้สื่อที่มีความหลากหลาย ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการนำเอาแนวคิดการสื่อสารมวลชนมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ความหมายของการสื่อสารมวลชน

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2550 : 5) ได้อธิบายความเป็นมาของความหมายคำว่า การสื่อสารมวลชน (Mass communication) ไว้ว่า ในระยะเริ่มแรกของการบัญญัติศัพท์ คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานได้รับเอาคำว่า การสื่อสารมวลชน มาใช้กับคำว่า Mass communication ซึ่งกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เป็นผู้เสนอ โดยนำเอาคำว่า การสื่อสาร (Communication) มารวมกับคำว่า มวลชน (Mass) หมายถึงคนจำนวนมากๆ การสื่อสารมวลชนจึงหมายถึง สื่อสารไปสู่มวลชน ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้บัญญัติศัพท์คำว่า สื่อมวลชน ขึ้น เป็นคำที่ตรงกับคำว่า Mass media ซึ่งเป็นการย่อจากคำว่า สื่อในการสื่อสารมวลชน หรือ Medium / Media of communication จนปัจจุบันมีการใช้คำว่า สื่อมวลชนกันอย่างแพร่หลายโดยหมายถึง ช่องทางการสื่อสารประเภทต่างๆ เช่น สื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์

กิติมา สุรสนธิ (2548 : 98) ได้กล่าวถึงความหมายของการสื่อสารมวลชนว่า เป็นการสื่อสารกับคนจำนวนมาก มีความเป็นสาธารณะ รวดเร็ว กว้างขวาง และครอบคลุมผู้รับสารในพื้นที่ต่างๆ ได้มากกว่าการสื่อสารประเภทอื่นๆ ผู้รับจำนวนมากมีความแตกต่างกันในเรื่องของคุณลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ (Heterogeneous) และไม่เป็นที่รู้จักของผู้รับสาร (Anonymous) มีความเป็นสาธารณะ (Public) ข่าวสารที่ส่งมีความหลากหลาย (Variety) จะถูกส่งผ่านช่องทางที่เรียกว่า สื่อมวลชนไปยังสาธารณชนภายในระยะเวลาสั้นในเวลาเดียวกัน

กาญจนา แก้วเทพ (2541 : 43) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ที่ประกอบขึ้นเป็น สื่อสารมวลชน ว่า ประกอบด้วยเกณฑ์เช่น ต้องผ่านสื่อกลาง (หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ฯลฯ) ปริมาณผู้รับสารต้องมีจำนวนมาก ต้องใช้เทคโนโลยีในการผลิต และได้อ้างอิงจากการวิเคราะห์ความเป็นมาของ สื่อมวลชนของ McQuall (1987) ที่ได้เสนอให้พิจารณาองค์ประกอบ 4 ประการที่เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กับพัฒนาการของสื่อมวลชน ได้แก่

1. ตัวเทคโนโลยี
2. สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองที่เป็นบริบทในขณะนั้น
3. ภารกิจที่สื่อได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ เพื่อตอบสนองกับความจำเป็นของสังคม
4. ประชาชนต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสื่อ

Stanley J. Baran (2010 : 6) การสื่อสารมวลชน เป็นกระบวนการของการสร้างความหมายร่วมกันระหว่างสื่อมวลชนและมวลชน

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า สื่อสารมวลชน หมายถึง สื่อที่ใช้ส่งสารถึงคนจำนวนมากโดยผ่านช่องทางหลายๆ ช่องทางในระยะเวลาพร้อมๆ กัน

การสื่อสารและการสื่อสารมวลชน

การสื่อสารและการสื่อสารมวลชนมีความแตกต่างกันในเรื่องของผู้รับสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร Trenholm, S. (1986 : 201) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารมวลชนว่าผู้ส่งสารจะต้องสร้างความประทับใจทันทีในระหว่างการสื่อสาร ทั้งนี้เพราะ จำนวนผู้รับสารมีจำนวนมาก ผู้รับสารแต่ละคนมีความสามารถในการรับสารที่แตกต่างกัน ไม่สามารถคาดเดาคำความคิดของผู้รับสารได้ทั้งหมด การรวบรวมข้อมูลย้อนกลับได้ซ้ำทำให้การสื่อสารมวลชนต้องมีการเตรียมการวางแผนล่วงหน้าก่อน สอดคล้องกับ กิติมา สุรสุนธิ (2548 : 99-100) ได้อธิบายลักษณะของสื่อมวลชนไว้ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Source) ในกระบวนการสื่อสารมวลชน มักจะเป็นผู้ที่อยู่ในองค์กรหรือสถาบันสื่อมวลชน และได้รับการยอมรับ มีความน่าเชื่อถือในการส่งข่าวสารมากกว่าคนธรรมดาทั่วไป และการส่งสารจะต้องใช้กระบวนการที่ลับซับซ้อน มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าในการดำเนินกิจกรรม
2. สาร (Message) มีความหลากหลาย มีลักษณะทั่วไปไม่เป็นที่เฉพาะแบบ ส่วนตัวมีความเป็นสาธารณะ มีความรวดเร็ว ไม่คงทน โดยผ่านสื่อที่สามารถส่งได้ครอบคลุมผู้รับสารที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของ อายุ เพศ การศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ผู้รับสารสามารถรับได้พร้อมกันในเวลาเดียวกันทุกกลุ่ม

3. สื่อ (Media) สื่อที่ใช้ในกระบวนการสื่อสารมวลชนเรียกว่า “ สื่อมวลชน ” ซึ่งหมายถึง สื่อที่สามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ภายในเวลาที่ใกล้เคียงกันหรือในเวลาเดียวกัน โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. สิ่งพิมพ์ (Printed media) ได้แก่ สื่อมวลชนที่ส่งข่าวสารต่างๆ โดยสื่อที่ใช้ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และหนังสือ เป็นต้น

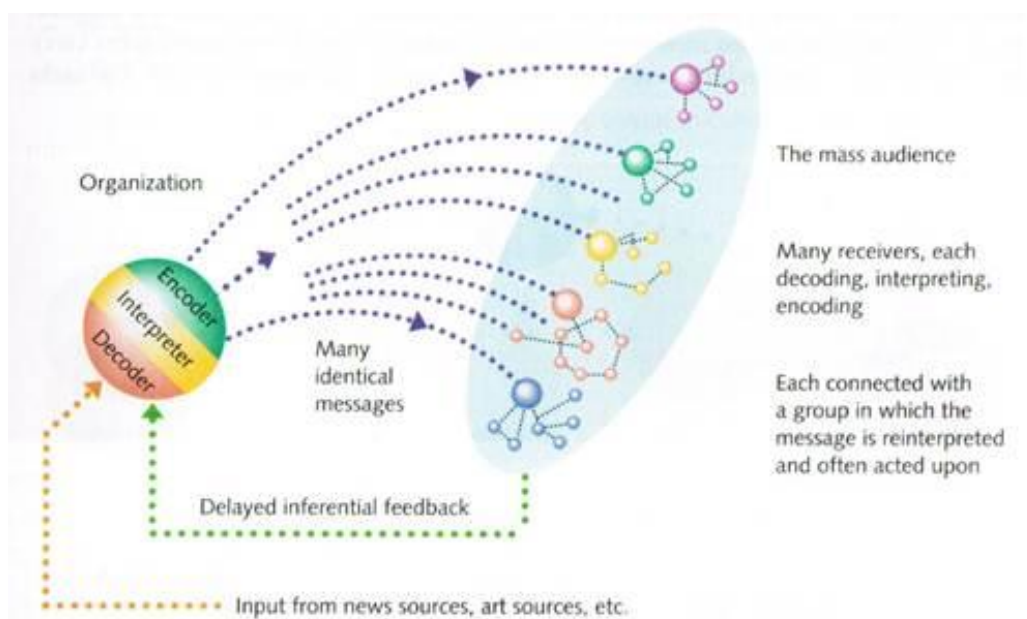
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic media) ได้แก่ สื่อมวลชนที่ใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าหรืออิเล็กทรอนิกส์ในการส่งและรับข่าวสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นต้น

3. ผู้รับสาร (Receiver) ผู้รับสารในกระบวนการสื่อสารมวลชนนั้นจะเป็นผู้รับสารมวลชน (Mass audience) ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านคุณลักษณะของประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ถิ่นอาศัย เป็นต้น รวมถึงยังไม่รู้จักผู้รับสาร

แบบจำลองของการสื่อสารมวลชน

กระบวนการสื่อสารเป็นกระบวนการสื่อสารที่มีองค์ประกอบและมีกระบวนการที่สลับซับซ้อนมากกว่าการสื่อสารประเภทอื่นๆ นักวิชาการจึงได้นำเอาแบบจำลองของการสื่อสารมวลชนไว้หลายแบบ ซึ่งในที่นี้จะใช้แบบจำลองการสื่อสารของแชรมม์ อธิบายการสื่อสารมวลชนทั้งนี้เพราะได้ใช้รูปแบบจำลองการสื่อสารของแชรมม์ในการอธิบายแนวคิดของการสื่อสารไปแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ดังนี้

Stanley J. Baran (2010 : 6) ได้นำเอารูปแบบจำลองการสื่อสารของแชรมม์มาอธิบายกระบวนการสื่อสารมวลชนว่าแตกต่างไปจากกระบวนการสื่อสารอย่างไรดังแสดงในภาพ

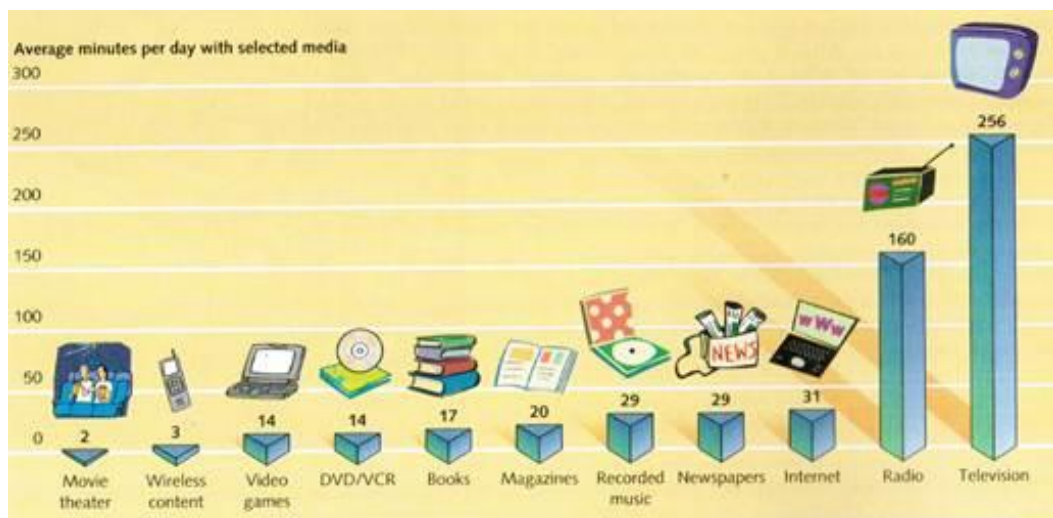
ภาพที่ 3 : แบบจำลองการสื่อสารของแชรมม์

ที่มา : Stanley J. Baran (2010 : 6)

จะเห็นได้ว่าการสื่อสารมวลชนมีผู้รับสารจำนวนมาก การใช้สื่อหรือช่องทางหลากหลายที่แตกต่างกันขึ้นกับความสามารถของผู้รับสาร นอกจากนี้ยังมีข้อแตกต่างของการสื่อสารมวลชนในองค์ประกอบที่เรียกว่า Message เพราะไม่ใช่เป็นเพียงแค่การส่งแค่ข่าวสารเดี่ยวแต่เป็นการส่งข่าวสารที่เหมือนกันจำนวนมาก และการให้ข้อมูลกลับ (Feed back) มีความล่าช้า

ประเภทของการสื่อสารมวลชน

การสื่อสารมวลชนที่มีประสิทธิภาพจะคำนึงถึงการเลือกใช้สื่อ หรือช่องทางที่เหมาะสมกับผู้รับสาร เนื่องจากผู้รับสารมีจำนวนมาก มีความแตกต่างกัน Stanley J. Baran (2010 : 16-17) ได้อ้างอิงการเลือกใช้สื่อของผู้ใหญ่ในอเมริกาว่า คนอเมริกาใช้เวลาในสื่อบันเทิงต่างๆ ร้อยละ 60 ซึ่งมากกว่าเวลาในการแต่งตัวหรือดูแลสุขภาพรวมกัน และสื่อที่ได้รับเลือกใช้แตกต่างกันโดยสื่อประเภทวิทยุโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือวิทยุ และอินเทอร์เน็ต ดังแสดงในแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 : สถิติการเลือกใช้สื่อของผู้คนในอเมริกาเฉลี่ยจำนวนนาทีต่อวันในการเลือกใช้สื่อ
ที่มา : Stanley J. Baran (2010 : 16)

Stanley J. Baran ยังได้จำแนกสื่อตามอุตสาหกรรมการผลิตสื่อและผู้รับสาร ไว้ 8 ประเภทได้แก่ หนังสือ (books) หนังสือพิมพ์ (newspapers) แมกาซีน (magazines) ภาพยนตร์ (film) วิทยุ การบันทึกและเพลงฮิตสมัยใหม่ (radio, recording and popular music) โทรทัศน์ เคเบิลและวิดีโอเคลื่อนที่ (television, cable, and mobile video) วิดีโอเกม (video games) และ อินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์ (the internet and the world wide web)

ในประเทศไทยได้มีผู้จำแนกประเภทสื่อสารมวลชนหลายท่าน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2551) จำแนกสื่อมวลชนไว้ครอบคลุมสื่อ 6 ประเภท คือ

1. สิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร หนังสือ และสิ่งตีพิมพ์ประเภทอื่นๆ
2. ภาพยนตร์ ทั้งภาพยนตร์เรื่อง ภาพยนตร์สารคดี และภาพยนตร์ทางการศึกษา บางประเภท

3. วิทยุกระจายเสียง ได้แก่วิทยุที่ส่งรายการออกอากาศ ทั้งระบบ AM และ FM รวมไปถึงระบบเสียงตามสาย
 4. วิทยุโทรทัศน์ เป็นสื่อทางภาพและทางเสียงที่เผยแพร่ออกไป ทั้งประเภทออกอากาศและส่งตามสาย
 5. สื่อสารโทรคมนาคม เป็นผลจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี มีการส่งข้อความเสียง ภาพ ตัวพิมพ์ สัญลักษณ์ต่างๆ ได้หลากหลาย ครอบคลุมกิจการสื่อสารผ่านดาวเทียม โทรภาพ โทรพิมพ์
 6. สื่อวัสดุบันทึก ได้แก่เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ แผ่นบันทึกเสียง แผ่นบันทึกภาพ ซึ่งกลายเป็นสื่อมวลชน เพราะเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทำให้สามารถผลิตเผยแพร่ได้มากและรวดเร็ว
- อย่างไรก็ตามในการเลือกใช้สื่อแต่ละประเภทควรต้องมีการศึกษาถึงเรื่องความเหมาะสม ข้อดี ข้อเสีย ค่าใช้จ่ายตามกำลังของผู้ส่งสาร เพื่อให้การสื่อสารมวลชนเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร

นภดล อินนา (2548 : 2) ได้กล่าวถึง การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศทางด้านคอมพิวเตอร์มาใช้ในการปฏิบัติงานว่า ไม่เพียงจำกัดอยู่เฉพาะภาคธุรกิจ หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ และสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่คอมพิวเตอร์ได้มีบทบาทที่สำคัญในองค์กรของสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้การสื่อสารมวลชนดั้งเดิม ต้องมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการนำเสนอให้กับผู้ชมและผู้ฟังตามไปด้วยอันเนื่องมาจากการปฏิวัติของเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ ตลอดจนการปฏิบัติข้อมูลข่าวสาร โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ ข้อมูลข่าวสาร ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีการสื่อสาร คอมพิวเตอร์ ลักษณะเด่นของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม สามารถอธิบายสรุปได้ 7 ประการคือ

1. สื่อใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะของสื่ออิเล็กทรอนิกส์
2. เทคโนโลยีใหม่ทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างสื่อ เช่น โทรทัศน์กับโทรศัพท์ หรือโทรทัศน์ โทรศัพท์และคอมพิวเตอร์ในเครื่องเดียวกันหรือพ่วงกัน
3. สื่อจะมีลักษณะ “Interactive” มากขึ้น ผู้บริโภคสื่อสามารถควบคุมคัดเลือกข้อมูล ข่าวสารได้มากขึ้น เช่น นิตยสารและหนังสือจะผลิตเนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่มมากขึ้น
4. เทคโนโลยีมีบทบาทในการเป็นระบบเชื่อมโยงให้เกิดการสื่อสารมากขึ้น เช่น การใช้ e-mail สนทนา
5. เทคโนโลยีจะทำให้เกิดการเก็บสะสมข้อมูลเอาไว้ใช้งานในอนาคต เนื่องจากมีข้อมูล ข่าวสารใหม่ๆ จะถูกผลิตขึ้นมาเป็นจำนวนมาก และรวดเร็วจนไม่สามารถนำมาใช้งานได้ทัน จึงเป็นแนวโน้มที่สำคัญ โดยจัดเก็บในรูปแบบของฐานข้อมูล (Database)

6. เทคโนโลยีใหม่จะได้รับความนิยมขึ้น จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนในสังคมในที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่า ข้อมูลข่าวสาร กำลังแพร่กระจายรวดเร็ว เท่าเทียม และทั่วถึง โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นพื้นฐาน

7. เทคโนโลยีจะมีความสัมพันธ์กับคอมพิวเตอร์มากขึ้น เทคโนโลยีการสื่อสารและข้อมูลข่าวสารจะสร้างความฉลาดให้กับคอมพิวเตอร์ ทำให้ผู้ใช้คอมพิวเตอร์ทั่วโลกสามารถสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว

รูปแบบใหม่ของการสื่อสารมวลชน

นภดล อินนา (2548 : 3) ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสารมวลชนดังนี้

1. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ มีรูปแบบการนำเสนอให้กับผู้รับสารในวงกว้างมากขึ้นในลักษณะรูปแบบการออนไลน์ (On-Line) หรือการนำเสนอข่าวสารข้อมูลบนเว็บไซต์ (Web site) เฉพาะของแต่ละหน่วยงานมากขึ้น ซึ่งผู้รับสารที่ต้องการข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สามารถสืบค้น สั่งซื้อ และส่งข่าวสารผ่าน E-mail เป็นต้น

2. สื่อวิทยุและโทรทัศน์ สามารถถ่ายทอดสดรายการต่างๆ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้รับสารที่อยู่ไกลๆ สามารถชมรายการไปพร้อมๆ กันได้ ขณะเดียวกันคอมพิวเตอร์ยังช่วยอำนวยความสะดวกในการผลิตรายการและปรับเปลี่ยนเทคนิคและวิธีการนำเสนอในรูปแบบใหม่ๆ ทำให้รายการมีความน่าสนใจมากขึ้น

3. การเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ จากเดิมที่ผู้รับสารอ่านหนังสือพิมพ์ในรูปแบบของกระดาษและข่าวสารที่ได้รับมีความล่าช้า มาเป็นสื่อแนวใหม่ที่สามารถอ่านข่าวสาร ข้อมูล สารระควมบันเทิง ข้อคิดเห็นผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือสามารถ Download หนังสือมาอ่านในเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดเล็กและพกพาไปได้สะดวกมากยิ่งขึ้น เช่น Ipad

ผู้ส่งสาร (Source) ในกระบวนการสื่อสารมวลชน มักจะเป็นผู้ที่อยู่ในองค์กร หรือสถาบันสื่อสารมวลชน และได้รับการยอมรับ มีความน่าเชื่อถือในการส่งข่าวสารมากกว่าคนธรรมดาทั่วไป และการส่งสารจะต้องใช้กระบวนการที่สลับซับซ้อน มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าในการดำเนินกิจกรรม ในที่นี้คือธุรกิจท่องเที่ยวประเภทที่พัก

สาร (Message) มีความหลากหลาย มีลักษณะทั่วไปไม่เป็นสื่อเฉพาะแบบส่วนตัว มีความเป็นสาธารณะ มีความรวดเร็ว ไม่คงทน โดยผ่านสื่อที่สามารถส่งได้ครอบคลุมผู้รับสารที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของ อายุ เพศ การศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ผู้รับสารสามารถรับได้พร้อมกันในเวลาเดียวกันทุกกลุ่ม ในที่นี้คือ ข้อมูลบริษัทที่ต้องสร้างความน่าเชื่อถือ นำเสนอข้อมูลอื่นๆ เพื่อให้บริการกับนักท่องเที่ยว ข้อมูลราคาสินค้าเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เปรียบเทียบกับความคุ้มค่าในการใช้บริการ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่ไม่นำเสนอเฉพาะในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นข้อมูลที่ให้บริการแก่ผู้รับสารทุกคน

สื่อ (Media) สื่อที่ใช้ในกระบวนการสื่อสารมวลชนเรียกว่า “ สื่อมวลชน ” ซึ่งหมายถึง สื่อที่สามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ภายในเวลาที่ใกล้เคียงกันหรือในเวลาเดียวกัน ในกรณีนี้ผู้ส่งสารเลือกใช้ เว็บไซต์ในการนำเสนอ โดยนำเสนอในอินเทอร์เน็ตซึ่งจากข้อดีของการใช้อินเทอร์เน็ตคือ สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ ทุกเวลา เปลี่ยนแปลงข้อมูลได้ง่าย สะดวก สามารถนำเสนอได้ทั้งรูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง และ ใช้งบประมาณน้อย

ผู้รับสาร (Receiver) ผู้รับสารในกระบวนการสื่อสารมวลชนนั้นจะเป็นผู้รับสารมวลชน (Mass audience) ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านคุณลักษณะของประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ถิ่นอาศัย เป็นต้น รวมถึงยังไม่รู้จักผู้รับสาร การเลือกใช้ อินเทอร์เน็ตทำให้ผู้รับสารเลือกรับได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกคนที่สนใจ

พิมภา กำเนิดผล (2552 : 63) สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในการกระจายความคิดความรู้หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสู่การรับรู้ของประชาชน ความร่วมมือจากสื่อมวลชนและช่วยสร้างความเข้าใจสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างความรู้ที่จะส่งสมกลายเป็นจิตสำนึกของคนในสังคม การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง จึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะช่วยให้คนในสังคมมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่จะนำไปสู่การก่อตัวของประชาสังคม การจัดการศึกษาเพื่อเพื่อความเป็นพลเมืองนี้ไม่ได้หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนสำหรับประชากรวัยเรียนหรือจัดการศึกษาแบบเป็นทางการในรูปแบบอื่นๆ แต่ยังมีหมายถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางตรงอย่างไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเครื่องข่ายสถาบัน และกระบวนการสังคมที่หลากหลายและต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของสถานศึกษา สถาบันครอบครัว องค์กรเอกชน องค์กรประชาสังคมฯลฯ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปว่า การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชน หมายถึง การดำเนินการของสื่อมวลชนที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน โดยการดำเนินการในลักษณะการสนับสนุนให้มีจิตสาธารณะ โดยการที่สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์และอินเทอร์เน็ต นำเสนอความรู้ หรือกิจกรรมที่เป็นการเสริมสร้างจิตสาธารณะแก่นักเรียน และการเป็นแบบอย่างจิตสาธารณะ โดยการที่บุคคลทำงานเกี่ยวกับสื่อโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต แสดงพฤติกรรมที่เป็นจิตสาธารณะ ทำให้นักเรียนสังเกตเห็น จดจำพฤติกรรม ประเมินค่า ตัดแปลงและเลียนแบบพฤติกรรมมาเป็นจิตสาธารณะที่เหมาะสมกับตนเอง

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะมีความแตกต่างกันระหว่างต่างประเทศ และในประเทศไทย ในต่างประเทศเป็นการวิจัยที่มีลักษณะเป็นการสำรวจความคิดเห็นในเรื่องที่เป็นปัญหาของประเทศนั้น แต่ในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อค้นหาลักษณะการมี จิตสาธารณะของคนไทยว่าเป็นไปในลักษณะใด ความแตกต่างนี้เนื่องมาจากความแตกต่างใน

ด้าน พื้นฐานของระบอบการปกครอง เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและวัฒนธรรม ประกอบกับ เรื่อง ของการมีจิตสาธารณะเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทย จึงเริ่มด้วยการศึกษาเชิงคุณภาพ แต่มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องในลักษณะการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมและศึกษาจิตสำนึกในด้านอื่น ซึ่งจำแนกชี้เฉพาะเป็นบางส่วน เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม การศึกษา พลังงาน งานวิจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะเสนอตามลำดับปีที่ทำการศึกษา ดังนี้

3.1 งานวิจัยในประเทศ

สุภะรัฐ ยอดระบำ (2554 : 42-43) ได้ศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวและจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเกิดจิตสาธารณะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม(จิตสาธารณะ)ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสัมพันธ์ทางสถิติกับพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม(จิตสาธารณะ) คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนใช้เหตุผล การเห็นแบบอย่างจากบิดามารดา สุขภาพจิตดี และทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

ฉวีวรรณ ศิริวงศ์ (2553 : 90-91) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4 ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรภายนอกทุกตัวและตัวแปรภายใน มีสัมประสิทธิ์เป็นบวกทุกจำนวน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .172 - .657 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2553 : 98) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่าระดับจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ โดยภาพรวมและจำแนกตามปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน ศึกษา ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษาและศึกษาแนวทาง การเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่ นักศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ที่กำลังศึกษาอยู่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีการศึกษา 2552 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม 3 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูล ส่วนตัว ตอนที่ 2 สอบถามจิตสาธารณะของนักศึกษา ตอนที่ 3 สอบถามปัจจัยสภาพแวดล้อมทาง สังคม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89, 0.94

พิมภา กำเนิดผล (2552 : 113-115) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยสภาพแวดล้อมโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .823 และ .744 ตามลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในทั้ง 6 ปัจจัย ได้แก่ เจตคติต่อจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตนเอง การมองโลกในแง่ดี

ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง และปัจจัยสภาพแวดล้อม 3 ปัจจัย ได้แก่ การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .438-.739

พรพรหม พรรคพวก (2550 : 82) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพมหานครตะวันออก กรุงเทพมหานคร ซึ่งตัวแปรปัจจัย ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู การคล้อยตามผู้อื่น การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะโดยรวมจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวแปรปัจจัยมีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .695 ซึ่งกลุ่มตัวแปรปัจจัยดังกล่าวสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตสาธารณะโดยรวมได้ 48.20 % นอกจากนี้ยังพบว่าค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน ($\beta = .633$) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ($\beta = .153$) และมีเปอร์เซ็นต์ส่งผลเท่ากับ 67.70 และ 16.36 ตามลำดับ ส่วนการคล้อยตามผู้อื่น การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนส่งผลต่อจิตสาธารณะโดยรวม ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

โกศล มีความดี (2547 : 65-66) ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการตำรวจมีจิตลักษณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ เจตคติต่อจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตน ลักษณะมุ่งอนาคต - ควบคุมตนเอง โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสาธารณะ และจากการศึกษายังพบว่า ข้าราชการตำรวจที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคมแตกต่างกันมีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ การรับรู้วัฒนธรรมองค์การ การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมจากผู้บังคับบัญชา การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงาน การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมจากประชาชน การได้รับแบบอย่างจากผู้บังคับบัญชาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสาธารณะ โดยการรับรู้ความสามารถของตนและการสนับสนุนจากประชาชนสามารถร่วมกันทำนายการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจได้ ร้อยละ 55.9 ซึ่งตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายการมีจิตสาธารณะ ของข้าราชการตำรวจมากที่สุดคือการรับรู้ความสามารถของตน ($= .663$) รองลงมาคือ การสนับสนุนทางสังคมจากประชาชน ($\beta = .179$)

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Babdura, Rossand Ross (1961, อ้างถึงใน พิมภา กำเนิดผลม, 2552 : 71) ได้ศึกษาผลของการใช้แม่แบบต่อการเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าว โดยจัดแบ่งเป็นแม่แบบ 3 ลักษณะ คือ แม่แบบที่เป็นจริง แม่แบบที่เป็นภาพยนตร์ แม่แบบที่เป็นการ์ตูน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยเรียน ผล

การทดลองพบว่า เด็กที่ได้รับแม่แบบก้าวร้าว มีพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้น ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้รับแม่แบบไม่ค่อยมีพฤติกรรมก้าวร้าวปรากฏ และแม่แบบที่เป็นภาพพยนตร์มีผลต่อพฤติกรรมของผู้สังเกตที่ดัดเทียมกับแม่แบบที่เป็นจริง

Thaiman (2004, อ้างถึงใน ภัทรา พาชัยยุทธ, 2547 : 44) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาจะไม่ชอบผู้สอนแบบเผด็จการ ที่มีนิสัยข่มขู่ปราศจาก ความเห็นอกเห็นใจ และการสอนแบบใช้อำนาจทั้งหลายนั้นผู้เรียนยังโตเท่าไรก็มีความรู้สึกเป็น ปฏิปักษ์มากขึ้นเพียงนั้น

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และรายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ มีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องและส่งผลให้เกิดการมีจิตสาธารณะ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ตัวแปรปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะเพื่อนำมาศึกษาในครั้งนี้ รายละเอียดดังตารางที่ 2

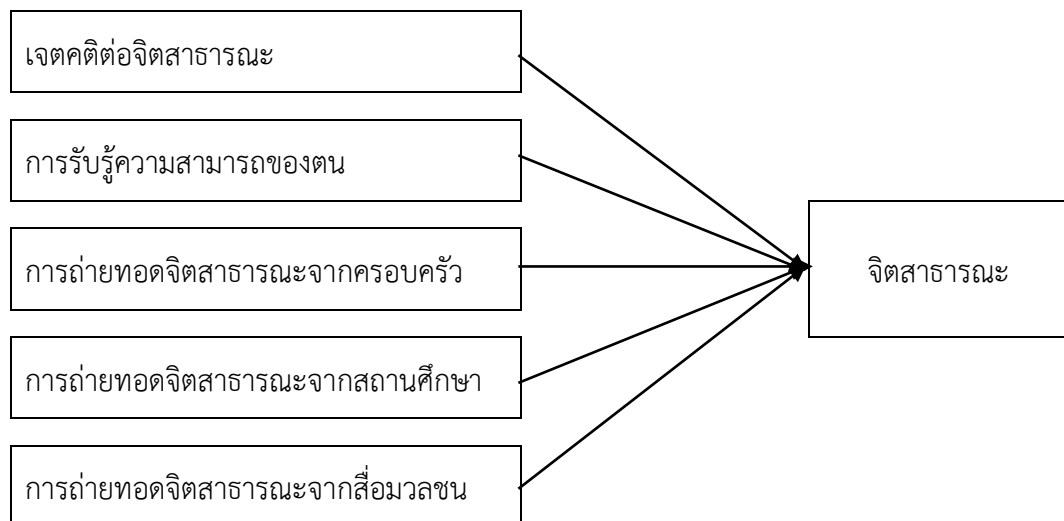
ตารางที่ 2 สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษาที่ส่งต่อจิตสาธารณะ

ชื่อ - สกุล	แนวคิด ทฤษฎี	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ตัวแปรที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา				
			เจตคติต่อจิตสาธารณะ	การรับรู้ความสามารถของตน	การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว	การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษา	การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชน
สุวิมลชาติขำนิ (2554)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
สุภะรัฐ ยอดระบำ (2554)		✓	✓		✓		
ฉวีวรรณ ศิริวงศ์ (2553)		✓	✓	✓	✓		
อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2553)		✓		✓	✓	✓	✓
พิมภา กำเนิดผล (2552)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
รัตนา ตั้งอมร (2552)	✓		✓	✓			
พรพรหม พักพวก (2550)		✓		✓			
วิศัลย์ โฆษิตานนท์ (2550)	✓			✓	✓	✓	
ธเนศวร์ เจริญเมือง (2548)	✓					✓	
โกศล มีความดี (2547)		✓	✓	✓	✓		
Stanley J. Baran (2010)	✓						✓
Berns (2004)	✓				✓	✓	✓

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และรายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิต
 สาธารณะมีหลายปัจจัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะมา 5 ปัจจัย
 คือ เจตคติต่อจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตน การถ่ายทอดจิตสาธารณะจาก
 ครอบครัว การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะจาก
 สื่อมวลชน

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิต
 สาธารณะ จึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอน
 ปลาย โดยพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก
 ซึ่งปัจจัยภายในประกอบไปด้วย เจตคติต่อจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตนเอง
 การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว ถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษา ถ่ายทอดจิต
 สาธารณะจากสื่อมวลชน เพื่อศึกษาว่าปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน มาก
 น้อยเพียงใด ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ใน
 การปลูกฝังจิตสาธารณะให้แก่ นักเรียน เพื่อประโยชน์ต่อตัวนักเรียน สังคมและประเทศชาติต่อไป
 ในอนาคต ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 : กรอบแนวคิดการวิจัย